

PAPER DETAILS

TITLE: BİREYSELLESMİS DÜNYA'DA ALTERNATİF KOLEKTİVİTE ARAYISLARI: ZORUNLU
YALNIZLIK İÇİNDE KIRILGAN VE GEÇİCİ AİDİYETLER

AUTHORS: Serdar Ünal, Gülden Sahin Hatipoglu

PAGES: 636-668

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4051851>

A R A Ş T I R M A M A K A L E S İ / R E S E A R C H A R T I C L E

DOI: 10.52122/nisantasisbd.1511975

BİREYSELLEŞMİŞ DÜNYA'DA ALTERNATİF KOLEKTİVİTE ARAYIŞLARI:
ZORUNLU YALNIZLIK İÇİNDE KIRILGAN VE GEÇİCİ AİDİYETLER*

Dr. Öğr. Üyesi Gülden Şahin HATİPOĞLU

İstanbul Kent Üniversitesi, SHMYO, Sosyal Hizmet ve
Danışmanlık Bölümü

e-posta: gulden.sahin@kent.edu.tr

ORCID 0000-0003-1107-4374

Doç. Dr. Serdar ÜNAL

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İTBF,
Sosyoloji Bölümü

e-posta: serdarunal@adu.edu.tr

ORCID 0000-0003-2755-9456

ÖZ

Bireyselleşmiş modern yaşamın temel karakteristikleri çerçevesinde, yalnızlık, yabancılık ve aidiyet ihtiyacından kaynaklanan tahribatları en aza indirmek isteyen ancak aynı zamanda bireysel sınırlarını da korumayı hedefleyen bireylerin bu meseleyi kalıcı geleneksel/kolektif yapılardan bağımsız alternatif geçici kolektiviteler aracılığıyla çözümlenmeye çalışmaları kaçınılmazdır. Bu çerçevede, araştırmanın temel amacı geleneksel/kolektif yapılarla (aile, akraba kökleriyle) bağı kopmuş veya aidiyet duygusu zayıflamış günümüz genç bireylerinin yaşadıkları potansiyel aidiyet sorunsalına yönelik ne yönde bir arayış içinde olduklarını ve hangi türden alternatif aidiyet kaynaklarına yöneldiklerini ampirik veriler aracılığıyla çok boyutlu olarak inceleyebilmektir. Araştırma kapsamında sosyal olguları bağlı bulundukları çevre içinde anlamaya imkan veren nitel yöntem bağlamında 43 kişi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre, bireyin ömrü boyu tek başına inşa etmek ve sahip çıkmak zorunda olduğu yaşamında kolektiviteden uzaklaşması ile kazanılan özgürlük, kurulan yüzeysel ilişkiler, güvensizlik ve yaşamın duygusal mesafelerle hissedilen yalnızlıkla birlikte deneyimlenmektedir. Dolayısıyla birey kendi hayatı üzerindeki hakimiyeti kaybetmemek adına uzun süreli, dayanıklı, kuvvetli geleneksel-kolektif bağlar geliştirebileceği ilişkiler yerine; alternatif geçici, parçalı, anlık kolektivitelerin, etkileşimlerin ya da aidiyetlerin arayışına yönelmektedir. Bu anlamda, modern öncesi toplumlarda daha dar bir alanda gerçekleşen sosyalizasyon ile görece verili ve sabit aidiyetler yerini, kırılkan, çoklu ve geçici aidiyetlere bırakmıştır. Ancak, şüphesiz her şeyin geçici bir nitelik taşıdığı akışkan yaşamda geleneksel kolektif aidiyetlerin ikame edildiği alternatif aidiyet kaynakları da bir o kadar geçici ve kırılğandır.

Anahtar Kelimeler: Modernite, Bireyselleşme, Kolektivite, Alternatif Aidiyet Kaynakları, Kırılkan Aidiyet.

SEARCH FOR ALTERNATIVE COLLECTIVITY IN AN INDIVIDUALIZED WORLD: FRAGILE AND TEMPORARY BELONGINGS IN
COMPULSORY LONELINESS

ABSTRACT

Within the framework of the fundamental characteristics of individualized modern life, it is inevitable that individuals, who aim to minimize the disruptions caused by loneliness, alienation, and the need for belonging while also striving to preserve their personal boundaries, will seek solutions through alternative, temporary collectivities independent of traditional/collective structures. In this context, the primary objective of the research is to empirically examine the multidimensional nature of how contemporary young individuals, who have severed their connections with traditional/collective structures (such as family and kinship networks) or whose sense of belonging has weakened, are navigating their potential issues of belonging and what types of alternative sources of belonging they are seeking. The study employed qualitative methods to conduct in-depth interviews with 43 participants, enabling an understanding of social phenomena within their contextual environment. The findings indicate that the freedom gained by distancing oneself from collectivity is experienced alongside superficial relationships, insecurity, and the loneliness resulting from emotional distances. Consequently, in an effort to maintain control over their own lives, individuals are inclined to seek out alternative, temporary, fragmented, and momentary collectivities, interactions, or sources of belonging rather than developing long-term, resilient, and strong traditional-collective bonds. In pre-modern societies, socialization occurred within a more restricted scope with relatively fixed and given forms of belonging. In contrast, modern societies have shifted towards fragile, multiple, and temporary forms of belonging. However, in a fluid life where everything is inherently transient, the alternative sources of belonging that replace traditional collective ties are equally transient and fragile.

Keywords: Modernity, Individualization, Collectivity, Alternative Sources of Belonging, Fragile Belonging.

Geliş Tarihi/Received: 07.07.2024

Kabul Tarihi/Accepted: 28.09.2024

Yayın Tarihi/Printed Date: 31.12.2024

Kaynak Gösterme: Hatipoğlu, Ş. G. ve Ünal, S. (2024). Bireyselleşmiş Dünya'da Alternatif Kolektivite Arayışları: Zorunlu Yalnızlık İçinde Kırılkan ve Geçici Aidiyetler. *İstanbul Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(12) 636-668.

* Bu çalışma Doç. Serdar Ünal danışmanlığında 05.03.2024 tarihinde tamamlanan "Akışkan Çağda Yitirilen Kolektif Bağlar ve Köksüzlük Olgusu: Genç Kuşaklara Özgü Aidiyetin Yeni İçerimleri" başlıklı doktora tezinin nitel verileri esas alınarak hazırlanmıştır.

GİRİŞ

Giddens'a (1994:39-40) göre, geleneksel kültürlerde geçmişe, önceki kuşakların deneyimlerini içerdiği ve sürdürdüğü için saygı gösterilir ve gelenek geçmişin, bugünün ve geleceğin sürekliliği içine yerleştirilen bir zaman ve uzam kullanma yolu olarak konumlandırılırdı. Bu çerçevede bireylerin eylemlerini, kimlik, ilişki ve günlük yaşam akışlarını belirleyen gelenek ve geleneğin yeniden yorumu ile sınırlıydı. Ancak Vandemark'ın (2007:242-243) da ifade ettiği gibi "günümüz toplumlarının dinamik doğasında modern öncesi toplumları çerçeveyeleyen gelenek artık bireyi tanımlamaz". Bireyler geleneksel pratiklerini mevcut uygulamalara gömerek, otobiyografilerini daha geniş anlatılarla ilişkilendirir (Tomaney, 2014:4) ve geleneğin zorunlu olarak ima ettiği sabitlemelerden kaçınır (Lahdesmaki, 2016:9). Nitekim, akışkan modern toplumda gelenek, ritüel, akrabalık gibi görece sabit fonksiyonlar (Bauman, 2012:103), bireyin hayatını özgürce yaşamasını, kişiliğinin kendi kendine yeterliğini hissetmesini engelleyen (Simmel, 2009:212) tahakküm, rahatsız edici bir kontrol ve gözetim mekanizması olarak kabul edilir. Bu nedenle, modern öncesi toplumlarda görülen kolektif dayanışma, bağlılık, yakınlık ve biz duygusu gibi bileşenler (Pollini, 2005:499) günümüz bireyselleşmiş modern toplumsal gerçeklikte arzu edilmeyen özelliklerdir.

Geleneksel toplumun çözülmesinden sonra istikrarlı ve yinelenen kurumların ve davranış kalıplarının yeni bir zeminde yeniden ortaya çıkması söz konusu olmamıştır. Tasfiye artık sistemden kişisel yaşam deneyimlerine, makro düzeyden mikro düzeye kadar uzanmaktadır ve bütünü altüst edebilecek kolektif bir tepki için gerçek bir olasılık da yoktur. Hepimiz, katı modernitenin bıraktığı giderek daha gözenekli hale gelen sınırları kolaylıkla aşan, geçiciliğe süreklilikten daha fazla değer veren, kalıcı bireysel benlik duyguları erozyona uğramış, göçebe, bölge dışı bireyleriz (Jay, 2010:80). Dolayısıyla, akışkanlığın benimsenmesinden sonra artık bireyler, toplumda sadece tek bir alt sisteme bağlı kalamazlar. Yani, birey alt sistemlerden hiçbirine tam olarak ait olamaz ve hiçbir alt sistem bireyin bağlandığı tek yer olma iddiasında bulunamaz. Birey, bu alt sistemlerin her biri için, birçok anlamdan oluşan bir birim, müphem bir bileşke ve daima kısmi bir yabancıdır. Bu alt sistemlerin hiçbirisi için tamamen yerli değildir. Yaşamının herhangi bir anında, bu farklı dünyalardan birkaçında aynı anda yaşar. Sonuç şudur: Birey, bunların her birinden koparılır ve hiçbirinde de kendini evinde hissetmez. Çağdaş bireyin evrensel yabancı olduğu söylenebilir (Bauman, 2003:127-128).

Birleştirici ve bütünleştirici ideolojilerin gözden kaybolması, geleneksel kurumların bireyler üzerindeki etkisinin azalması eş görülmemiş bir bireysel özgürlüğün önünü açmıştır. Kişinin kendi hayatını düzenlemesi için zorunlu tutulduğu hiçbir kural yoktur. Modern toplumlarda geleneksel yaşamdan farklı olarak kendimizi inşa etmeye yönelik hissettiğimiz güçlü duygu ya da görece zorunluluk çerçevesinde arzu edilen özerklik bireysel sınırlar ile korunmalıdır. Grupların çözülmesinin ve koruyucu bağların zayıflamasının dolaysız etkisi, toplumsal bileşimin yalıtılmış, kısıtlayıcı bağlardan kurtulmuş ve serbestçe özgürlük arzusu ile hareket eden bireyler halinde atomlaşmasıydı (Bauman, 2011a:230, 233). Dolayısıyla, değişimin her yerde deva kabul edildiği, her türlü kalıcılık ve bağlılığın ayak bağı olarak görüldüğü akışkanlıkta bireyler kendi kimliklerini icat etmek için yeni olanaklar yaratmak ve değişen koşullara uyum sağlamak zorundadırlar. Bu anlamda her ilişki taahhüt garantilidir ancak kısa bir süre için; değişen koşullar harekete geçene kadar. Bireylerin kimliklerinde meydana gelen değişimlere paralel olarak bağlılıklar da değişmektedir (Christensen, 2005:553-554). Bu nedenle, çağımızın hızla değişen ve gelişen örüntüleri ile kimlik tanımlamalarımız, yaşam tarzlarımız, algılayışlarımız farklılaşmaktadır. Bireysel edimlerin anlam kazandığı, geliştiği ve kolektif yaşam tarzının yitirildiği bu süreç aidiyet duygularımızı da değiştirmektedir.

Biz'e karşı ben'in değer kazanması (Corcuff, 2016:19) ile kolektif ağlardan uzaklaşan birey kendisini kuşatacak güvenli ve istikrarlı bir kurumsal kozadan mahrumdur. İçinde yer aldığı habitusun sürekli dağılıp yeniden kurulması onu sabit bir toplumsal konumdan ve sosyal bağlardan/ilişkilerden izole kılar. Toplumsal konumunu/ilişkilerini geçicilik üzerinden kurar, hep geçicilik modundadır. O yüzden de toplumsal konumuna dair sürekli kuşku içindedir. Belli bir ulusun, dinin, sınıfın tam ve gerçek bir üyesi olmayışı, onu kurumsallaşmış toplumsal baskılardan ve kısıtlayıcı bağlardan azade kılar, özgürleştirir. Böylece konjonktüre ayarlı bir serbestlikle hareket eder (İlhan, 2013:240). Bireysel kimliklerin ve insanlar arası bağların bu

kırılğanlığı ve kolayca ilişkilerin gözden çıkarılabilirliği günümüz toplumlarında bireysel özgürlüğün özü olarak yansıtılır (Bauman, 2023:127) ve bu bireysel özgürlük her türlü bağlılık ve süreklilik duygularına ve dolayısıyla aidiyete dair mesafeyi de içinde barındırır.

Dolayısıyla, günümüz çağı uzun süre hiçbir şeyin formunu koruyamadığı, korumasının da mümkün olmadığı bireyselliğin her şeyden önce geldiği bir akış çağıdır (Bauman:2017). Akış içinde kimlikler ve aidiyetler yaşam boyu yeniden inşa edilmekte ve kesintiye uğramadan geçici olma özelliğini devam ettirmektedir. Değişen şartlara göre esnemekte, terk edilmekte ve parçalanmaktadır. Herhangi bir kişiyle, toplulukla ya da mekanla kurulan ilişkiler daha çok geçici kalıcılıklar şeklinde deneyimlenmekte, ilişkiler ve yer daha çok otonom bir alan haline evrilmektedir. Bu nedenle bireyler hem sağlam bir ilişki yaşamak hem de her an ilişkiyi koparmada özgür olmak istemektedir. Yani, bireyler hem gerçek, derin, kalıcı bir ilişki yaşamak, ama istendiği anda gözden geçirilmeye uygun bir ilişki arayışındırlar. Günümüz toplumlarının en karakteristik özelliği, insanların birbiriyle zayıf bağlantılı tarzdaki birlikte varoluşudur. Bir yandan istikrarsız bir dünyada insanlar, eskisinden daha çok sağlam ve güvenilir bir ilişki ihtiyacı duyarken, öte yandan koşulsuz birliktelik ve bağlantılardan da korkarlar (Bilgin, 2007:53-54).

Bu anlamda, günümüz bireyselleşmiş toplumlarda bireylerin kendileri olabilmelerinin önkoşulu kolektif ilişkilerden kopuştur. Bu kopuşa bağlı olarak bir gruba bağlı kalmamak, farklılaşmak, ayrılmak bireysel olarak inşa edilen hayat tarzı için önemli unsurlar olsa da aidiyet üreten pratikleri içermezler. Bu durum gerçek ancak istendiğinde koparılabilir bağlara ihtiyaç duyan akışkan çağın insanı için bir gerilim yaratır. Çünkü sosyal bir varlık olan insanın ait olma ihtiyacının karşılanmaması da yabancılaşma, izolasyon ve yalnızlık gibi duygulara yol açarak bireylerde fiziksel ve duygusal tahribatlara neden olabilmektedir. Bu tahribatları en aza indirmek ve aynı zamanda bireysel sınırlarını da korumak isteyen bireylerin, aidiyeti deneyimlediği ve kimlik inşasını olanaklı kılan yeni birliktelikler aramaya ve inşa etmeye yönelik birtakım uğraşlar içinde oldukları söylenebilir.

İnsanlar deneyimlemedikleri kolektif bir oluşumun özlemini çekseler de bu yapılar birey olarak kalmaya müsaade etmediği için daha çok ikame oluşumlarla yetinirler (Franklin ve Bauman, 2009:91). Dolayısıyla geçici kolektiviteler diye adlandırılacak birlikteliklere yönelik giderek artan bir eğilimin olması kaçınılmaz bir durum olarak da görülebilir. Geçici kolektiviteler aidiyet ihtiyacını giderebilmek için geçici olarak bir araya getirilir ve bireyin hayatına engel oluşturan kadar da yaşatılır. Geçici kolektivitelerin hakiki kolektif yapılar karşısındaki en büyük avantajı kısa yaşam sürelerinde olduğu kadar onlara katılmak ve ayrılmak için zaruri olan taahhüdün zayıflığında gizlidir. Ancak, bu tür kolektiviteler başka sabit kolektivitelerin tasavvur edilen sıcaklığı ve dayanışmasından -ürünlerin orijinalinden farklı olması gibi- farklılık gösterirler (Bauman, 2020:43). Dolayısıyla, modern öncesi toplumlarda daha dar bir alanda gerçekleşen sosyalizasyon ile görece verili ve sabit aidiyetlerin yerini, *kırılğan, çoklu ve geçici aidiyetlere* bıraktığı iddia edilebilir. Bu kırılğan çoklu aidiyetler genel olarak bireylerin kendi tercihleri ile inşa edilen ve yaşamları süresince değişen şartlardan kolaylıkla etkilenecek sürekli yeniden inşa edilebilen geçici kolektif yapılara yönelik aidiyetler olarak görülebilir. Neticede, akışkan bir toplum içinde, geleneksel/kolektif yapılarla (aile, akraba kökleriyle) bağı kopmuş veya zayıflamış özellikle günümüz genç bireylerinin yaşadıkları potansiyel aidiyet sorunsalı ve buna yönelik geçici alternatif kolektiviteler aramaya yönelik eğilimleri bu araştırmanın temel odak noktasını oluşturmaktadır.

1. Araştırmanın Amacı ve Sorunsalları

Modern öncesi toplumlarda değişim ve insan hareketliliği günümüz toplumlarına nazaran daha durağandır. İnsanlar yaşamları boyunca, benzer hatta aynı insanlarla iletişim kurmuş ve daha dar bir alanda ancak daha kuvvetli bağlar geliştirmişlerdir. Ancak, akışkan modern yaşamda ilişkiler kırılğan ve bağlar gevşektir. Kişisel alan ve bireysel yaşamlarda kalıcı ilişkilere, kuvvetli bağlara ve sabitliklere yer yoktur. Bu nedenle ilişkiler geçicilikle nitelenir. Bu geçicilik yapısı gereği sosyal ilişkilerin mekana gömülü olması yani mekanın, geçmişten gelen deneyimleri, şimdiki zamanı ve geleceğe yönelik beklentileri birbirine bağlayan bir çerçeve olarak işlev gördüğü (Lahdesmaki vd., 2016: 4-5) öncülünü tezatlar niteliktedir. Dolayısıyla yaşanan bu değişimin sonucunda bir kişiyle, toplulukla ve mekanla kalıcı ilişkiler kurmak ve bunlara aidiyet

geliştirmek giderek daha zor hale gelmiştir. Bu anlamda, akışkan modern yaşamda çoğu insan için aidiyet eksikliği geçicidir. “Uzun vadeli sosyal ilişkiler oluşturmak ve sürdürmek, anın parçalı ve derinliksiz gerçekliğinin yoğun hükmü altındaki geç modern çağ insanı için gayet masraflı ve zahmetli bir iştir, o nedenle de onun sorumluluk almayı ve her türlü taahhüdü dışlayan, güvensizliği taraflar açısından bir tür özgürlükmüş gibi sunan söylemlerin yedeğindeki kısa vadeli birlikteliklere ihtiyacı vardır” (Köse, 2017:30). Bu anlamda aidiyet ihtiyacı evrensel kabul edilse de akışkan çağın insanı için sosyal bağlar oluşturma ve özellikle ilişkileri sürdürmedeki motivasyon bireyler arasında değişkenlik gösterir (Vergahen vd., 2017:499). Bu noktadan hareketle akışkan çağın insanı aidiyet duygusunu yeniden kurmak için, yeni sosyal bağlar aramak, yeni ilişkiler kurmak ve yaşamlarında gerçekleştirdikleri kişilerarası değişikliklere (kolektif bağlara sahip kişilerle kıyaslandığında daha kolay) yönelir. Bu durum aidiyet eksikliğini geçici kılar ve böylelikle toplumdan tamamen kopmuş hissetmezler (Lee vd., 2001:310).

Bireyselleşen modern yaşamda kolektif bağlarından uzaklaşan birey, birbirine benzer yaşamları, ortak değer ve bağları sunan kalıcı, uzun süreli, kuvvetli kolektif yapılardan koparak yaşamını dar ve kısıtlayıcı olandan uzak inşa edebildiği ölçüde özgürdür. Yani, akışkan yaşamda birey kendine ait bir yaşamı inşa etmek ve korumak için her türlü bağdan feragat etmek ya da bağlarını kırılğanlaştırmak durumundadır. Kolektiviteden kopuşun en doğal bedeli ise yalnızlıktır. Yalnızlık bağlanma, güven, yakınlık, birliktelik vb. durum ve duygulara yönelik duyulan ihtiyaca ya da eksikliğe bağlı olarak ortaya çıkar. Yalnızlığın derinliği, bireyselleşme ve aidiyet ihtiyacı arasındaki gerilim kadar hissedilir, artar veya azalır. Yalnızlık sorunu ve aidiyet ihtiyacı bireyselleşmeyle atomize olmuş modern yaşamın olumsuz sonuçlarından biridir.

Nitekim, çalışmanın temel eksenini açısından günümüz akışkan yaşam koşullarında yalnızlık, yabancılık ve aidiyet ihtiyacından kaynaklanan tahribatları en aza indirmek isteyen ancak aynı zamanda bireysel sınırlarını da korumayı hedefleyen özellikle genç bireylerin bu meseleyi kalıcı geleneksel/kolektif yapılardan bağımsız alternatif geçici kolektiviteler ve bir o kadar kırılğan aidiyetler aracılığıyla çözümlemeye çalıştıkları düşünülebilir. Bu çerçevede, *araştırmanın temel amacı* geleneksel/kolektif yapılarla (aile, akraba kökleriyle) bağı kopmuş veya aidiyet duygusu zayıflamış günümüz genç bireylerinin yaşadıkları potansiyel aidiyet sorunsalına yönelik ne yönde bir arayış içinde olduklarını ve hangi türden alternatif aidiyet kaynaklarına yöneldiklerini sosyolojik temelde nitel veriler temelinde çok boyutlu olarak inceleyebilmektir.

Neticede, yaşadığımız çağın temel karakteristikleri çerçevesinde, bu hızlı ve köklü değişim içinde, aidiyet duygusunun referanslarının değişmesi ve bireylerin alternatif arayışlar içine girmesi de kaçınılmazdır. Bu kapsamda, çalışmada ele alınan sorunsallar şu şekilde ifade edilebilir: (i) Geleneksel kolektif yapılarla bağı kopmuş ya da zayıflamış genç bireyler potansiyel aidiyet sorunsalına ya da boşluğuna yönelik ne yönde bir arayış içindedirler? (ii) Genç bireyler günümüz akışkan yaşam koşullarında kolektiviteden kopuşun en doğal bedeli olan yalnızlık, yabancılık ve aidiyet ihtiyacından kaynaklanan tahribatları nasıl deneyimlemektedir? (iii) Genç bireyler kendi hayatları üzerindeki hakimiyeti kaybetmemek adına uzun süreli, dayanıklı, kuvvetli bağlar geliştirebileceği ilişkiler yerine; alternatif geçici hangi kolektivitelerin, etkileşimlerin ve aidiyetlerin arayışındadır?

2. Araştırmanın Yöntemi, Tekniği ve Örneklemi

Araştırmalar için belirlenen yaklaşım farklılıkları; sorulacak/yöneltilecek soruları, seçilecek yöntemleri, araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde kullanılacak teknikleri ve nihayet araştırma sonunda yapılacak çıkarımları etkilemektedir. Bu öncülden hareketle, çalışmada araştırma konusuna uygun olduğu düşünülen toplumsal olguları bağlı bulundukları çevre içinde kavramaya olanak tanıyan anlamacı-yorumlayıcı paradigmaya dayanan *nitel yöntem* tercih edilmiştir. *Nitel araştırma* derinlerde olanı, söylenmemişi, dikkate alınmayanı, günlük hayatın içinde kaybolanı öne çıkartmayı ve anlamlı kılmayı amaçlar. Sosyal bağlama duyarlıdır ve öznelere kuşatan bağlamları çözümleyerek bir diğer deyişle bütünü görerek parçaları anlamlı kılar (Bal, 2013:43). Çalışmada nitel veri toplama araçlarından biri olan *derinlemesine görüşme tekniği* tercih edilmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde *yarı*

yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiş ve edinilen saha verilerinin çözümlenmesinde ise *betimsel analiz* tekniğinden yararlanılmıştır.

Evren ve örneklem seçimi bütün araştırma türleri için büyük önemdedir. Araştırma konusu kapsamında yer alan her örneği incelemememiz mümkün değildir. Nitel araştırmalarda araştırmacının temel gayesi (evrene) genellemeler yapmak olmadığından, örneklemine araştırmanın temel sorunsallarına ilişkin en anlamlı verileri elde edebileceği bireyler oluşturmalıdır. Bu kapsamda, araştırma konusuna uygun hedef kitleyi yani evreni ailevi kökleriyle yani geleneksel kolektif yapılarla bağı kopmuş ya da zayıflamış bireyler oluşturmaktadır. Bu bireyler aynı zamanda aile kökenlerinin dayandığı yerde doğmamış olan ve hayatlarını başka kentsel alanlarda sürdüren kişilerdir. Bu durum araştırma evreninin yani hedef kitlenin ayırıcı bir özelliği olup araştırma evrenin belirlenmesinde bir tür kota olarak kabul edilmiştir. Ayrıca, araştırma öznelerini genç kuşak olarak ifade edebileceğimiz y (1980-1999 yıllarında doğanlar) ve z (2000 ve sonrası doğanlar) kuşakları oluşturmaktadır. Nitekim, araştırma evreninin yani hedef kitlenin bir diğer ayırıcı özelliği yaş temelli olup araştırma evreninin şekillenmesindeki bir diğer kotayı oluşturmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın evreni, araştırmanın hedef kitlesinin sahip olduğu özellikler gözetilerek İstanbul'un Şişli ve Kağıthane ilçeleri olarak belirlenmiştir.

Bu yönde, nitel araştırmanın örnekleme katılımcı çeşitliliğine (cinsiyet, ikamet yeri, memleketi vb.) uygun bir yapı arz edecek şekilde *amaçlı örnekleme* ve *teorik örnekleme* teknikleri aracılığıyla şekillendirilmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi, araştırılan konu hakkında bilgi ve deneyim sahibi olduğu düşünülen en uygun bireylerin veya grupların tanımlanması ve seçilmesini içerir. Teorik örneklemede ise araştırmacı bir taraftan topladığı verileri kodlayıp analiz ederken bir taraftan da bir sonraki aşamada hangi verilerin nereden toplanacağına karar verir. Bu kararın verilmesi ise analiz sırasında ortaya çıkan ya da geliştirilmeye çalışılan kavramlara dayalı olarak geliştirilir (Gençoğlu, 2014:695). Bu çerçevede, görüşmeler iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir. İki aşamalı olarak tasarlanan görüşmelerin birinci aşamasında sistematik olmayan yüz yüze derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bunun akabinde sistematik yüz yüze derinlemesine görüşmelere geçilmiştir. Çalışmada benimsenen teorik örnekleme tekniğinin ilkelerine bağlı kalınarak, görüşülecek katılımcıların sayısı önceden belirlenmemiş, teorik bir doyum noktasına ulaşılan kadar görüşmelere devam edilmiştir. Görüşmeler sonunda tekrara düşülmesi ve dolayısıyla doyuma ulaşılması ile görüşmeler sonlandırılmıştır. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce araştırmanın amacı ve sorunsallarına uygun kategoriler belirlenerek yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmış ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler imkanlar ölçüsünde ve görüşmecilerin uygunlukları doğrultusunda yüz yüze ve online olarak gerçekleştirilmiştir; ayrıca tüm görüşmeler katılımcıların izni dahilinde kayıt altına alınmıştır. Bu çerçevede araştırma süresince 26 kadın ve 17 erkek toplamda 43 kişi ile görüşülmüştür. Araştırma süresince en uzun 1 saat 41 dk en kısa 32 dakika olmak üzere toplamda 44,45 saat kayıt yapılmıştır. Bu yönde, görüşmelerden elde edilen nitel veriler teorik bağlamları ve araştırmanın hedefleri gözetilerek ortaya çıkan toplam 6 kavramsal kategori altında sınıflandırılarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırma için, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 01/12/2023 tarihinde ve 09/19 karar no'lu etik kurul izni alınmıştır.

3. Bulgular: Zorunlu Yalnızlık İçinde Alternatif Kolektivite Arayışları: Kırılğan Ve Geçici Aidiyetler

Aidiyet duygusu, ilişkinin ve bağlılığın bir bileşenidir. Bağlılık olarak aidiyet duygusu, evrende var olan her şey arasındaki ilişkilerin dinamikleri aracılığıyla ortaya çıkar. Aileye, topluluğa, doğaya, toprağa, çevreye, atalara ve geleneksel yaşam biçimlerine derin bir manevi bağlantıdır (Hill, 2006:212). Yani aslında ait olma terimi duygusal bir boyutu içermektedir. Duygular somutlaşmış, anımsatıcı ve temsili deneyimlerin kesiştiği merkezi bir ortamdır. Bu anlamda aidiyet algısı atalardan kalma kökler ve aile geçmişleriyle ilişkili olan yerlerle bağlantılı olma duygusunun ve dolayısıyla benlik duygusunun referans noktaları haline gelir. Bu nedenle ev ile bir diğer deyişle *köken* ile bağlantısızlık hissi ızdırap verici bir arayışı beraberinde getirebilir ve akışkan öznelerin deneyimleri bir kendini arama, kendi üzerine düşünme, geçiş ve dönüşüm

süreci haline gelir (Christou, 2011:250, 253). Aidiyet sadece sosyal bağlılığın öncüsü değil aynı zamanda yalnızlığa karşı da bir tampondur (Mellor vd., 2008:213). Bu anlamda, ait olma ihtiyacı – diğer insanlarla, yerlerle derinden bağlantı kurma, kişinin kültürel ve alt kültürel kimlikleriyle uyum sağlama ve etrafındaki sistemin bir parçası olduğunu hissetme ihtiyacı- neredeyse biyolojimizin derinliklerine kadar gömülüdür. Fiziksel güvenlik ve refah, insan ilişkilerinin kalitesi, çevredeki sosyal dünyanın özellikleriyle yakından bağlantılıdır ve diğer insanlarla, yerlerle bağlantı hayatta kalmak için çok önemlidir. Birbirinden farklı araştırmalar, insan beyninin ve bağışıklık sisteminin temel tasarımının, insanları sosyal tehditlerden kaçmaya ve sosyal güvenlik, bağlantı ve aidiyet arayışına motive ederek vücudu biyolojik ve fiziksel olarak güvende tutmak olduğunu öne sürmektedir. Gerçekten de uzun vadede sağlığın ve hayatta kalmanın sağlanmasında ait olma duygusu; yiyecek, barınak ve fiziksel güvenlik kadar önemli olabilir (Allen vd., 2021:88).

Yabancı olmama, yalnız hissetmeme arzusu ben'in sınırlarının yitirilmesi anlamına gelmekle birlikte bireyi kolektif oluşumla özdeşleşmeye yatkın hale getirir. Bireyin bir grup içinde yer alması ile bireysellik yitirilir. Ancak bir grubun üyesi olmak kişiye güçlü bir ben kazanma imkanı sağlar (Chasseguet-Smirgel, 2020:91). Ancak böyle bir kolektif grup içinde yer almanın da bazı sonuçları vardır. Kolektif bir yapı içerisinde olma ayrıcalığını elde etmek için ödenmesi gereken bir bedel vardır. Bu bedel, özgürlüktür (Bauman, 2016:9-10). Bu bedeli ödemeye göze alamayan modern bireylerin kendilerine ait bir yaşamı koruyabilmek adına çizmiş oldukları sınırların bizatihi sonucu yalnızlıktır. Bu anlamda, bireyselleşme, zayıf bağlar, yalnızlık, geleneksel/kolektif yapıların çözülmesini içeren modern toplumların baskın özellikleri olarak kabul edilebilir. Bu anlamda akışkan çağın bireyleri için aidiyetsizlik hayatlarını etkileyen önemli bir durumdur. Herhangi bir sebepten dolayı aidiyet ilişkisi sarsıldığında birey aidiyetsizlik durumunu deneyimlemektedir. Aidiyetsizlik duygusu ise bireyi yalnızlaştırarak bireyin yaşantısının şeklini etkileyen bir durum haline alır. Bu yüzden çoğu birey ait olma ihtiyacını giderme çabasıdadır (Çiçek Mızrak, 2021:120). Bu çaba aidiyetsizliğin beraberinde getirmiş olduğu aidiyet boşluğundan kaynaklanmaktadır. İnsan bu aidiyet boşluğu içinde kabul edilme, inanma ve ilişkilene ihtiyacını bulmaya çalışır. Ancak ait hissetmek kadar özgür de olmak isteyen bireyler bağlanmadan bağlantıda kalarak biz duygusunu deneyimlemek ister.

Modern birey için aidiyet çoğunlukla bir *kısıt*, bireyin kendisini inşa ederek kurduğu özel dünyaya ve özgürlüğe zarar veren katı, mecburi bir duygu olarak algılanmaktadır. Bu nedenle, bireyselleşmiş toplumlarda aidiyet *bilinçli olarak* bireylerin yaşamında yer bulamamakta ve daha çok özgürlüğün karşıt anlamı olarak konumlandırılmaktadır. Yani birey özgür hissetmek istediği kadar bağlılıklarından sıyrılmak zorundadır. Bu noktada, geleneksel kolektif bağlardan kopuş bir kökensizlik duygusunun ve aidiyet boşluğunun yaşanmasına neden olmaktadır. Zira, günümüz çağında bireyler akış(kanlık) içinde bir güç ya da kuvvet karşısında değişime karşı koy(a)madan yaşarlar. Değişimlerin sürekliliği ve hızı düşünüldüğünde güne ve geleceğe dair potansiyel bazı riskler ve belirsizlikler karşısında da bu nedenle savunmasızdırlar. Bu durum bireylerin sağlam bir dayanak yani aidiyet ve güvende hissetme ihtiyaçlarını zorunlu kılsa da bu noktada bireylerin değişmeden kalabilmeleri adına tutunacak sabit bir referans noktaları da çoğunlukla yoktur. Çünkü akışkanlıkta yapılar da uzun süre formlarını koruyamazlar. Bu nedenle bireyler kendisinden daha büyük bir bütünün parçası olduğunu hissetmesini sağlayan aidiyet duygusundan yoksun ve devamlı bir güvende hissetme duygusunun uzağında yalnız yaşarlar. Bu yalnızlık köksüzlükten/kökensizlikten doğan (genel olarak farkında olunmayan) zaruri bir durumdur.

Nitekim, bireylerin kendilerine ait bir özgün yaşamın sınırlarını koruyabilmek adına geleneksel aidiyet unsurlarına yönelik mesafeli bir duruşu tercih etmelerinin çoğunlukla aidiyet boşluğu ve yalnızlık deneyimiyle sonuçlanması yüksek bir olasılıktır. Bireyler yalnızlığı *bireyselleşmenin doğal bir getirisi* ve *ulaşılması gereken bir konum* olarak görseler de yalnızlıklarını karakterize ettikleri sınırlar içinde yine de kabul edildiklerini ve anlaşıldıklarını hissetmeye de ihtiyaç duyabileceklerdir. Ancak bu aidiyet deneyimleri bireyin tüm hayatına sirayet etmemeli, yalnızca yaşanan yerde duyumsanan (endemik) bir yapıya evrilmelidir. Yani bireylerin tahayyüllerinde aidiyet çoğunlukla geçicilik, esneklik ve kırılabilirlik üzerinden kurgulanmaktadır ya da aidiyet deneyimini tecrübe edecek kaynakların seçimi en basit seviyeye indirgenmelidir. Kolektif bağlardan kopmanın sonucu olarak deneyimlenen potansiyel bir aidiyet boşluğu bireyselliğe

zarar vermeyecek başka aidiyet deneyimleri ile doldurulmaya çalışılmalıdır. Dolayısıyla birey ya bu aidiyet deneyimlerinin kendisini ne kadar engellediği ve ne kadar özgür kıldığı arasında sonu gelmeyen bir dikkatle denge kurmak zorunda ya da *kendisine yetmeyi öğrenerek* aidiyete muhtaç olmamalıdır. Bu noktada aidiyet ise bireye göre esneyebilen, birçok parçaya bölünebilen, kırılabilir ve istenildiğinde vazgeçilebilen düşünsel bir yığın olarak konumlandırılır. Nitekim, araştırma kapsamında akışkan modern toplumun geleneksel kolektif aidiyet bağları zayıflamış ya da hiç olmayan genç bireylerinin potansiyel yalnızlık, aidiyet boşluğu veya kökensizlik duygusunu çoğunlukla ne(ler) ile doldurmaya veya hangi alternatif aidiyet kaynaklarıyla ikame etmeye çalıştıkları sorunsalı nitel veriler doğrultusunda 6 kategori temelinde açıklanmaya ve anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

3.1. Geçici Destek Grupları Olarak Modern Sosyal Topluluklar ve Kulüpler

İnsan yaşamının ve deneyiminin önemli bir parçası, anlamlı kişilerarası ilişkiler geliştirme ve sürdürmeye dair yönelimdir. Bu yönelime katkıda bulunan sosyal süreçlerden biri de aidiyet duygusudur (Sargent vd., 2002:121). Bu duygu kişilere ihtiyaç duyulduğunu, kabul edildiğini, değer verildiğini ve kişinin kendi özelliklerinin sistemle veya çevreyle eklemlendiği/tamamlandığı algısını hissetmesini sağlar (Hagerty vd., 1992:173). İnsanın sosyal bir varlık olduğu yönündeki sayıtlar, insan koşulunu çevreyle birlikte düşünmeyi gerektirir. Kişiler arası ilişki, insanın temel bir ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçlar, ancak grup içinde ve grup sayesinde doyurulabilecek özellikte olduklarından dolayı, kişiler arası olarak nitelenir. Bu ihtiyaçlar; kabul edilme, değerli bulunma ihtiyacını karşılayan dahil olma, kendi etkisini hissetme temelinde kontrol ve sevilme ihtiyacıdır (Schutz, 1958; akt. Bilgin, 1994:114, 115). Bu bağlamda, yakın bağlar kurmaya yönelik yaygın insan dürtüsünü tanımlamak için ait olma ihtiyacı terimi kullanılır. Yani aidiyet duygusu, güvenli bir uyum duygusu sağlayan ilişkilere sahip olma deneyimidir. Ancak, olumlu sosyal ilişkilere duyulan genel ihtiyaç öznel aidiyet deneyimini garanti etmez (Lambert vd., 2013:1418). Nitekim, günümüz akışkan çağında yaşayan insanların büyük bir çoğunluğu daha önceleri hiç görülmedik bir şekilde kendi yaşamları ve yine kendileri için özel tutkuları ile ilgilenmektedir. Çoğu bireyin kendine yöneldiği bir düzende sıcaklık, güven vb. psikolojik faydaları görmeyi beklediğimiz toplumsal yaşam bu ödülleri sunmadığı içindir ki “dışımızdaki kişi dışı dünya bize yararsız görünür; bayat ve bomboştur” (Sennett, 2020:18). Yine de bireylerin kendilerine gömüldükleri bir düzende dahi -insana için olarak ifade edebileceğimiz- aidiyeti deneyimlemeye yönelik çabalar söz konusu olabilmektedir.

Bu anlamda, ait olma ihtiyacı yalıtılmışlık duygusundan kaçınmak, insanların asgari miktarda olumlu ve anlamlı kişilerarası ilişkiler oluşturmak ve sürdürmek için sahip oldukları önemli bir dürtüdür (Baumeister ve Leary, 1995:497). Başka insanlarla ilişkiler kurmak çeşitli temel insani gereksinimleri karşılar -gruplara dahil olma gereksinimi o kadar temeldir ki doğuştan geliyor bile olabilir. Bu görüşle tutarlı olarak, bütün kültürlerdeki insanlar başkalarıyla ilişkiler kurmaya ve bu ilişkilerin bozulmasına karşı koymaya güdülenmiştir. Grupların bir diğer önemli işlevi de kim olduğumuzu tanımlamada bize yardım etmeleridir. Bütün gruplar sosyal dünyanın doğası hakkında varsayımlarda bulunur ve böylece bize dünyayı ve bu dünya içindeki yerimizi anlayabilmemiz için bir mercekle sunarlar. Dolayısıyla gruplar kimliğimizin önemli bir parçası haline gelirler (Aronson vd., 2012: 497, 498). Bu çerçevede, kolektif aidiyet bağları zayıf olan ya da hiç olmayan bireyler için geleneksel aidiyet duygusunun ikame edildiği alanlardan biri olarak düşünülen modern sosyal topluluklar (müzik, dans, gezi, spor, güzel sanatlar vb. gruplar) tutunulması veya inşa edilmesi gereken destek mecraları olarak nitelendirilmiştir. Bu çalışmada gerçekleştirilen görüşmelerin çoğunluğunda dikkat çeken bir noktayı oluşturmuştur.

“...dansa gidiyorum. Gitmeye de devam ediyorum. Başka bir şehre gittiğimde orada da sürdürüyorum. Aslında çok zaman ayıramıyorum yani daha çok gitsem daha iyi şeyler olurdu bence yani çevre anlamında. Aslında üye olmam, dansa gitmemin amacı aslında biraz sosyalleşebilmek, sosyal bağlar kurabilmek, sosyal bir girdi sağlayabilecek yeni bir ortama girmek; işte birkaç kişiyle sohbet etmek vesaire güzel bir zaman geçirmek...ayrıca Meeting Challenge diye bir organizasyon var. Bazen durduk yere parti yapıp toplanıyorlar hani bazen oraya gidiyorum...”(G.6, Hakkari, 29, Erkek)

“...müzikal topluluğundaydım. Uzun süre onun içindeydim ve aslında üniversitedeki çevrem onunla birlikte oluştu. Daha sonra bölümden falan öyle bir çevrem oluştu.

İstanbul'a geldiğimde yani hiç... En yakın arkadaşım da burayı kazandı, İstanbul'a birlikte gelmiştik. Bir tek o vardı. Onun dışında bir akrabam, hiçbir kimsem yoktu tanıdığım. Daha sonra müzikal kulübüne girmemle birlikte sonuçta ortak bir hobi her neyse sevdiğin bir şey üzerine toplandığın için, herkes müziği sevdiği için orada gibi bir şey. O yüzden o ortak parçaları kolay bulabildiğim bir ortam..." (G.19, Burdur, 27, Kadın)

"...bazı zamanlarda işte futbol kulübüne yüklüyorum bu anlamı. Fenerbahçeli olmak gibi. Onun dışında da olmuyor. Mesela bir maç izliyorsak bu coşkulu oluyor hep birlikte. Artık o kitle şey yani kitlenin heyecanı içine girdiğin için hep birlikte daha fazla tabi coşkulu oluyorsun ya da hüznlendiğinde daha fazla hüznleniyorsun. Özel hayatımda da işte yaptığımda evet duygu durumumu, durumdan duruma üst kademelere çıkıyor diyebiliriz. İşte şampiyonluk kutlaması olur, işte bir maç galibiyeti olur, maç izlemek olur birlikte toplu şekilde yaptığımızda aidiyeti yükselten bir şey. Onun dışında da normal gündelik hayatta aramıyorum sanırım..." (G.13, Rize, 31, Erkek)

"...kendimi direkt ben o ortama uydurabiliyorum yani. Mesela geçenlerde bir kampa gitmiştim, 2-3 günlük bir kamptı ama orada bile direkt bir arkadaş edinebiliyorum hemen ve onlarla hala görüşüyorum falan. Belki de bu hani akrabalarımın olmayan şeyi bu sayede böyle hani... bu yaşadığım ilişkiyle hani...Nasıl diyeyim? Kapatıyor gibi hissediyorum ama bağlarımı derinleştirmem tabi ki de. Yani sadece o kamp arkadaşım ve bir daha kamp olduğunda görüşürüz. Çok fazla kulüp üyeliğim falan var mesela. Okulumuzdaki kulüplere zaten üyeyim de onun dışında Kızılay, Yeşilay, ondan sonra başka ne vardı?... Aslında bir 10 tane üyelik vardır..." (G.28, Sakarya, 22, Kadın)

Söylemlere göre katılımcıların önemli bir kısmı çeşitli türden birtakım sosyal topluluklara ve gruplara olan üyeliği ya da katılımı onlara sosyalleşme, sosyal bağlar kurabilme, sosyal bir girdi sağlayabilecek yeni bir ortama girerek muhabbet ve sohbet ederek güzel bir zaman geçirme imkanı sağlamaktadır. Dolayısıyla, katılımcılar çeşitli türden toplulukları sosyalleşebilecekleri ve sosyal sermayelerini artıracakları bir alan olarak konumlandırmışlardır. Bu noktadan hareketle, aidiyet boşluğu ve yalnızlık arasındaki ilişkiden hareketle modern sosyal topluluk ve kulüplerin katılımcılara bir sosyal çevre sağlaması daha fazla sosyalleşebilmesine olanak tanınması bakımından önemli olduğu söylenebilir. Durkheim'e (2006:161) göre insanlar ortaklaşa düşündüklerinde, yaşadıklarında düşünceleri ve yaşamları kısmen topluluğun ürünü olur. Bu ortaklık bireyin düşüncelerine, yaşamına etki eder, ağırlığını hissettirir ve bireysel olan yönelimleri, hevesleri de dizginler. Yani aslında her bireysel yönelim bir kolektivite bünyesinde olduğu için kolektif bir ruh da taşır. Bu nedenle kurulan ilişkiler de bir karşılıklık ve bağ etrafında şekillenir. Bağlılık ve sürdürülebilir ilişkilerden uzak, katılımcıların kendi hayat tarzları ve kimlikleri ile ortak özellikler gösteren insanlarla bir arada olması, aidiyet boşluğunu besleyen ve yalnızlığa iyi gelen önemli bir motivasyon kaynağı olarak ifade edilebilir. Bu anlamda gönüllü kuruluşlar gerçek bir grup üyeliği sunar ve bir ana üsleri vardır, ancak sundukları şeyler yalnızca planlanmış zamanlarda mevcuttur. Kent yaşamının giderek daha fazla sağlamakta başarısız olduğu ve bu kadar çok özlenen şey, bireylerin amaçsızca veya düzenleme olmadan gidebilecekleri ve biraz boş zamanın tadını çıkarmayı bilen insanlar tarafından karşılanabilecekleri rahat ve açık uçlu sosyalleşme yerleridir. Sunulan grup üyeliği içerisinde herhangi bir arkadaşına bağımlılık yoktur. Bu temelde anlaşılan arkadaşlar, bireyselleştirilmiş arkadaşlıklarda sıklıkla olduğu gibi, birbirlerine yük olmaz ve onları hayal kırıklığına uğratmazlar. Ayrıca grup ne kadar büyük olursa, sosyalleşme de o kadar fazla olur. Büyük grupların sayısı bireyde kabul duygusunu artırsa bile, büyük gruplar bireysel katılımcı için duygusal açıdan daha az talepkardır. Bireysel duygusal çıktı talebinin olmadığı statü ve aidiyet paketi belki de büyük grup faaliyetlerini ruh sağlığına en faydalı kılan şeydir (Oldenburg, 1999:60-64). Çünkü güçlü bir bağ temelinde inşa edilen sosyal ilişkiler, temelde, karşılıklı bağımlılık hissinden doğar. Akışkan çağın bütün kuralları ise bağımlı olmayı utanç verici bir durum olarak niteler ve tüm gerçekçi bağlantılar zayıf bir *biz duygusu* tarafından zayıflatılır (Sennett, 2008:146).

Özetlemek gerekirse, modern destek grupları olarak tanımlayabileceğimiz sosyal topluluklar veya kulüpler kolektif aidiyet bağları zayıf olan ya da hiç olmayan bireylerin gündelik yaşam pratikleri içinde aidiyeti besleyen öğeler konumundadır. Bireyler kendi kimliklerine has bir

ilişkisel ile aidiyeti deneyimleyebilmektedir. Yani kimliğin şekillenmesinde bir çerçeve olan modern kurumlara yönelik ilişkilendirme aidiyet kurucu bir unsur oluşturmaktadır. Akışkan bireyler yaşamlarında yarara yönelik bir bağlantı, bağ ve ayrı yaşam dünyalarından, ayrı yaşama tarzlarından türetilen bir biz duygusu aramaktadırlar. Kurulacak olan ilişkilerin dayanıklılığı paylaşılan yaşantı projesinin ne kadar süreceğine bağlıdır (Funk, 2009:78). Çünkü sürekli değişmeye ve gelişmeye açık olan kimlik başka bir iklimde tutunacak farklı bir aidiyet zemini bulabilir. Ancak, mobil toplumun anlık toplulukları olan gönüllü sosyal topluluklara, kulüplere ya da derneklere üyelik de sosyal izolasyona ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sıkıntı ve yabancılaşma duygularına karşı güvence sağlamaz, çünkü oldukça kırılğandır. Bu arkadaşlık ağının birliği yoktur. Birçok kişinin çok sayıda arkadaşı, ara sıra ve güvenilmez bir erişilebilirlikten fazlasını sunmayabilir (Oldenburg, 1999:60).

3.2. Dijital Mecralar/Mekanlar: Dijital Sevilme ve Yalnızlık Giderme Pratikleri

Dijital teknoloji ve sosyal medyanın ortaya çıkardığı yeni birtakım olanaklar günümüzde insanların gündelik yaşam pratiklerini kökten değiştirmiştir. Bu süreç içinde, oldukça etkin bir eğitim ve sosyalleşme aracı olma niteliğine de kavuşan dijital sosyal medya, kültürel üretim sürecinin de ayrılmaz bir parçası konumundadır. Dijital teknolojilerle insan belirlenmişlikten ve zorunluluklardan kurtulabilmekte, kendi kararları doğrultusunda kendini gerçekleştirebilmektedir (Funk, 2013:44-46). Bauman'a (2014:253) göre sosyal medya, birbirinden uzakta olan insanları daha yakın fakat birbirine yakında olan insanları da daha uzak hissettirebilme gücüne sahiptir. Ağlar çoğunlukla birlikte keyifli vakit geçirmek içindir. Bu anlamda sanal birliktelikler ilginin ve ilişkinin gelip geçici olduğu bir birlikteliği ifade eder (Bauman, 2016:53). Çok köklü kurumların sarsılmaz dayanıklılığını her gün doğrulayan eski doğal aidiyet hikâyelerinden keskin bir farkla ayrılan yeni kimlik hikâyelerindeki sorun, ilişkilerde emek harcanması gereken ve kimsenin zorla kabul ettirmediği güven ve bağlılığın, bireyler onları bitirmeyi tercih edene kadar devam etmesidir (Bauman, 2016:106-107). Bu bakımdan, insanlar, teknolojik gelişmelerin getirdiği kolaylıklara karşın gündelik hayatlarını giderek daha tekdüze ve yalnız geçirirken, medya onlara eşlik eden gerçek bir arkadaş hükmündedir (Çetin, 2013:149-153). Turkle'nin (1984:320 akt. Van Dijk, 2018:369) belirttiği üzere, "yalnızlıktan çok korkarak, ancak yine de sıkı fıkılıktan çekinerek, boşluk, kopukluk ve benliğin gerçek dışılığı gibi duygular deneyimleriz ve burada, bilgisayar, duygusal talepleri olmayan bir refakatçi görevi görerek arada bir uzlaştırıcı görevi görür. Tek başına olabilirsin ancak yalnızlık çekmeyebilirsin. Etkileşim kurabilir, ancak başka birine karşı kendini korumasız hissetmezsin".

Mekandan bağımsız ve dolayısıyla yüz yüze ilişkilerin getirdiği toplumsallık ve sorumluluktan da bireyi ancak sosyal medya azad edebilir. Hiçbir baskı altında bırakmadan büyük bir konfor alanı içinde (yalnız) bireye *kendiliği* sunan sosyal medyanın bireyin hayatında merkezi bir konuma yerleşmesi de dolayısıyla kaçınılmazdır. Diğer bir deyişle sosyal medya bireyin bireysel değerlerle kurduğu özerk yaşama sanatının zaruri sonucu yalnızlığa hem pekiştirici hem de ortak konumundadır. Çevrimiçi *bağlılık vaadi olmayan* ilişkiler, öngörülen sürelerini, beraberinde getirdikleri tatmin süresine indirger: Bağlanma, tatmin canlılığını kaybedene ya da makul standardın altına düşene kadar geçerlidir (Bauman, 2011b:29). Bu bağlamda, çevrimiçi ortamda kurulan ilişkiler kolayca topluluk oluşturabilmeye benzer şekilde onlara katılmaya olanak tanır; ama aynı şekilde ilginin, sempatinin ve antipatinin, ruh halinin farklı bir yöne kayması durumunda terk edilmeleri de kolaydır. İnternet toplulukları ferdi 'bağlanma ve bağlantıyı kesme kararları ve dürtüleri ile oluşturulurlar, parçalanırlar, genişlerler ve küçülürler. Dolayısıyla bariz bir şekilde değişken, kırılğan ve durdurulamaz bir şekilde parçalanmaya yatkındırlar. İşte tam bu yüzden akışkan koşullarda yaşayan bunca insan bu ağların gelişini kutlar ve onları eski tip topluluklara yeğler. Bu daimi geçicilik halleri, uzun dönemli bağlılık ya da kesintisiz sadakat ve katı disiplin bile gerektirmemeleri, onları bunca kişi için çekici yapan özellikleridir: sıvı modern yaşam türündeki akışkan ortam böyle kaldığı sürece (Bauman, 2013:117-119).

Akışkan bir modern toplumun üyeleri, elektronik olarak şekillendirilebilen ve kolayca girilip terk edilebilen, kırılğan sanal topluluklara dönüşme eğiliminde olup giderek insanlarla kendiliğinden oluşan ilişkiler geliştirme yeteneklerini kaybetmektedirler (Bauman, 2020:36). Büyük oranda unutulmuş ya da hiç edinilmemiş yüz yüze iletişim becerisi yanında, çevrimiçi olmanın kusuru sayılabilecek sanal bağlantı bir avantaj sayılmaktadır (Bauman, 2012:13). Bu bağlamda, katılımcılar için sosyal medyanın yaşamlarındaki anlamı ve bu anlamın derinliği farklılık göstermektedir. Ancak, geleneksel kolektif aidiyet bağlarından kurtulan ve yalnızlaşan her birey için sosyal medyanın *yalnızlığa bir arkadaş hükmünde* olduğu gerçeğinin önemli olduğu ifade edilebilir:

"...bağımlı sayılabilirim. Yani böyle hiçbir şeye yaramasa da Twitter ve Instagram kullanıyorum. Aktif olarak kullanıcı değilim, stalker deniyor benim gibi kullananlara. Ben bir şey paylaşmıyorum ama herkes ne paylaşmış peşindeyim. Evet acı ama gerçektir ki bakıyorum sürekli...belli bir zaman sonra insanın düzenli bir ihtiyacı haline geliyor. Yani günün belki üç evresinde orayı bir görmüş oluyorsun. Benimle gezen bir görev gibi o böyle. Biraz kafa dağıtmaya da yarayan bir şey. Bu arada benim daha beter bir çukurum var; YouTube. Yani YouTube'da izlediğim ve takip ettiğim kanallar var falan. Haberidir, genel kültürdür, komedisidir falan... Mesela o benim için daha büyük bir çukur. Yani bana yoldaş gibi ama bunlar bu arada. Hani belki Instagram'a falan baksam o benim için çok büyük bir sorun değil, bir yerde alışkanlık gibi o artık. Hani dudak tiryakiliği gibi sigaradaki nikotin gibi yani. Ben nikotinimi aslında YouTube'dan alıyorum. YouTube evimin içindeki bir insan gibi mesela. İşte orada kanaldaki insanlar var, onların anlattıkları var, felsefecisi ayrı, sosyoloğu ayrı bir şey falan ve onlarla bir dünyayı paylaşıyorum ve aslında çok zararsız, keyifli bir ilişki var. Adamlar bir şey anlatıyor ve ben bundan faydalaniyorum..." (G.42, Hatay, 20, Erkek)

"...çok sıklıkla sosyal medya kullanıyorum. Benim için şey çok önemli, komik videolar. Yani hayatımı onlarla sürdürüyorum diyebilirim. Hani canım da çok sıkılıyor onu gideriyor. Bir de beni mutlu ediyor mesela her canım sıkın olduğunda komik video izliyorum veya gece evde korktum açıp komik video izliyorum. Bana çok iyi geliyor...instagram'sız yapamam. Instagram hani aslında yalancı bir ortam ben de evde ağlarken dışarıya gülerek atıyorum. Zaten oradaki kadar mutlu olsam zaten ooo... ama herkes için geçerli. Biri bana baktığında mutlu hissediyorum hani o da güzel görsün, niye kötüyü görsün ki. Güzel bir fotoğrafımı paylaştığımda mutlu oluyorum, insanların güzel görmesi iyi hissettiriyor. Bu hayatımda biri olunca değişiyor ama. Sosyal medyaya hiç bakmadığımı hatırlıyorum. Ben aslında sosyal medyayla yalnızlığımı güzelleştiriyorum. Bir de eve gidince direkt televizyonu açıyorum. Evde biri varmış hissi yaratıyor, hareket var gibi hissediyorum..." (G.10, Sivas, 30 Kadın)

"...her gün, her saat... sürekli kullanıyorum. WhatsApp'ı tabi ki sadece sohbet etmek amaçlı kullanıyorum ama Instagram'ı daha çok fotoğraf paylaşmak ve insanların hani böyle şey olur ya arama motorunda...acaba bugün ne yapıyor ya da gündemde ne olmuş diye baktığım çok oluyor. Instagram'ı sohbet amaçlı değil de daha çok insanlara bakma amaçlı olabiliyor. Çok amaçlı kullanıyorum aslında sosyal medyayı. Instagram olmasa zorlanırım mesela çünkü bir ara kapatmayı denemiştım...telefonuma çok sebepsiz bir şekilde bağlı bir insanım hani iş yerindeyken bile o telefon benim yanımda olmuyor ya, bizim işyerinde yasak telefon kullanmak mesela merak duygusu çok fazla var bende ve çok fazla baktığım için de o merak duygusunu kapatamayabiliyorum açıkçası kullanmayınca zorlanabiliyorum..." (G. 24, Çorum, 21, Kadın)

Görüşmeler çerçevesinde sosyal medya katılımcıların hayatında yalnızlıklarına eşlik eden *bir yoldaş* konumundadır, denilebilir. Sosyal medya katılımcıların çoğunluğu açısından *biraz kafa dağıtmaya yarayan bir şey*, bazı durumlarda *can sıkıntısını gideren*, evde *biri varmış hissi* yaratan böylelikle *korkuyu yatıştıran* ve *yalnızlığı katlanılabilir kılan*, evin içindeki *bir insan* konumundadır. Ayrıca bu ilişki sorumluluk gerektirmeyen *çok zararsız, keyifli bir ilişkidir*. Diğer yandan katılımcıların sosyal medyaya dair *onlarla bir dünyayı paylaşıyorum, hayatımı onlarla sürdürüyorum diyebilirim* ifadelerinden hareketle katılımcıların derin bir yalnızlık duygusu içerisinde olduklarını ifade etmek mümkündür. Bu nedenle sosyal medya *bir yoldaş* kadar

önemli ve anlamlıdır. Dolayısıyla, dijital sosyal mecralar insanı bütünleştirmenin, karşılıklı anlayış, iş birliği ve dayanışmanın sayısını artırmak ve kalitesini iyileştirmek gibi bir amaca hizmet etmek yerine, izole etme, ayrılık, dışlama, düşmanlık ve çatışma eylemlerini kolaylaştırırsa da çevrimiçi dünya, potansiyel olarak her zaman bağlantıda kalınan bir dünyadır (Bauman ve Leoncini, 2020:56-58). Bu nedenle de sosyal medya akışkan yaşamda geleneksel kolektif her türlü bağdan sıyrılan ve yalnızlaşan bireyler için en iyi yoldaş ya da arkadaş konumundadır.

Dijital teknolojiler önceki iletişim biçimlerinden oldukça farklıdır. Hızlı hareket kabiliyeti sunması, saniyeler içinde dünyanın çevresini dolanması ile zaman ve mekanı sıkıştırarak alışlageldik yer deneyimlerini kafa karıştırıcı şekilde etkiler. Dijital ortamlarda sosyal ilişkiler yere dayalı değildir ve geleneksel davranış ve sorumluluk kuralları da mutlaka geçerli değildir (Relph, 2021:572-574). Bu nedenle ilişkinin canlı tutulması yerine bağlantının canlı tutulması önem kazanır. Bağlantının canlı tutulması psikolojik açıdan bir güvence olarak değerlendirildiğinde anlaşılır hale gelmektedir. Pek çok bireyin yaşamında, bir ya da birkaç kişiyle kurulan yoğun duygusal ilişkinin yerini olabildiğince çok sayıda insanla kurulan bağlantı almıştır. Buna uygun olarak az kişiyle kurulan ilişkinin canlı tutulmasının yerini, pek çok kişiyle kurulan bağlantının canlı tutulması almıştır (Funk, 2013:163, 164). Bu noktada bağlantıyı canlı tutmak, ilgiye karşılık vermek ve böylelikle *dijital kalabalığı* devamlı kılmak görüşmelerin çoğunluğunda dikkat çeken bir diğer noktayı oluşturmuştur:

"...sık kullanırım. O gün ne yapıyorsam o günden birkaç kare mesela paylaşıyorum. Evde kahve yaparken, bir şeyler içerken, evi temizlediğim düzelttiğim zamanlardan kareleri birleştirir eğlenceli bir video yapar paylaşıyorum. Merak ederim kimlerin izlediğini paylaştıktan sonra bakarım belirli aralıklarla girip. Böyle insanlarla haberleşmek gibi oluyor aslında ne yaptığını sormadan öğrenebiliyorsunuz. Mesela bakarım fotoğrafımı kimler beğeniyor, genellikle aynı kişiler olur, aynı demiyim de hep değil...Benzer yani...Ben de onların paylaşımlarını beğenmeye çalışırım, sonuçta beni sevdikleri için beğendiklerini düşündüğümde karşılık vermek isterim. Bazen şaşırıyorum 'Aa bu da mı beğenmiş' diye bir hoşuma gider..." (G.4, Adana, 26, Kadın)

"...sadece bir paylaşım yapıyorum ve güzel gözüküyor tamam işte diyorum, mutlu oluyorum. Mesela o gün dolaşıyorum ve o gün çok mutluyum ve o günle ilgili böyle kısa anları toplayıp bir video yapıyorum. Anı yakalamışım, anı kaydetmişim gibi geliyor ve bunu koyuyorum oraya, o yüzden artık şey; sonsuza kadar orada. Paylaşmayı seviyorum sanki hani göstermeyi...Yaşadığım mutlu şeyleri göstermeyi. Hani belki bu bağ kurmadan kaynaklı olabilir. Hani benim mesela severek takip ettiğim ve içten bulduğum bir blogger var. Böyle arada açıp konuşuyor kendisi veya takipçileriyle, o tarz bir şey ve farklı insanlarla iletişim kuruyor. Hani hiç tanımadığı insanlarla, önerilerde bulunuyor vs. vs. hani o bağ kurma hissini onda hissediyorum mesela. Hani birebir tanışmış değilim ama sanki böyle arkadaş gibi. Hani benim böyle yer değiştirdikçe eksik kalan tek şeyim arkadaşta ve sanırım o histen kaynaklı olabilir. Bu beni sanırım mutlu ediyor..." (G.27, Konya, 21, Erkek)

"...işte Instagram hesabım var. Instagram'a her gün girip işte o şey... Kaydırırım yani bir bakarım kim neler paylaşmış ne var ne yok bakarım. Ben de çok zamanına göre değişiyor aslında. Mesela böyle gördüğüm bir şeyi story atıyorum ya da şarkı söylüyorum bazen onunla ilgili paylaşmak istediğim zamanlar oluyor. Bir şeyler kaydedip onu paylaşıyorum falan. Bazen çok aktif olarak bir şey paylaşıyorum bazen de sadece izleyici olarak içinde yer alıyorum. Belli bir noktada tabi ki o ilgiyi alma hem de paylaştığım o şey üzerinden iletişime geçme, iletişim kurma gibi bir amacım oluyor. Ne kadar like aldım gibi bir noktada değil tam ama iyi hissettiriyor. İşte birden fazla, parça parça paylaştığım müzik videoları var ya da işte gezdiğim yerleri çekip videosunu editliyorum falan böyle hoşuma gittiği için. Şey oluyorum işte bu videoyu hani şu kişi likelamış ama bunu da görmedi mi acaba likelamamış gibi bir şeye girdiğim de oluyor..." (G.19, Burdur, 27, Kadın)

Söylemlere göre sosyal medya potansiyel aidiyet boşluğunun yarattığı yalnızlığı bir nebze olsun giderme, gerçek yaşamdaki sorunlardan kaçma ve kafa dağıtma amaçlarıyla kullanıldığı kadar katılımcıların yanıltıcı olsa da *sevildiğini hissetme* ve *bağ kurma* ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Katılımcıların çoğunluğu sosyal medyada *sevildiğini* paylaşımlarına gelen beğenilerle anlamakta,

hiç tanımadığı insanlarla *bağ kurabildiğini, arkadaş olabildiğini* hissetmektedir. Bu nedenle ihtiyaç duydukları *ilgi görmek için paylaşımları üzerinden iletişime geçme ve iletişim kurma* gerekliliğini duymaktadırlar. Bu anlamda sosyal medya katılımcıların gündelik yaşamlarında deneyimleyemedikleri bu duygular için *benim* diyebildikleri, ihtiyaç duydukları duyguları üretebildikleri tek *kurmaca* alandır. Çünkü bu alan içeriği ve sunduğu olanakları katılımcıların kendi istedikleri anlamlara dönüştürmeleri için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Böylelikle medya, yapay olanı doğal gösteren, yüzeysel olanı derinleştiren, geçiciyi sonsuz olarak ima eden, yalanı gerçek gibi gösteren yapısı ile bireylere sahte bir cennet yaratmakta ve buna zaten dünden gönüllü olan bireyler kendisine sunulan her şeyi sorgulamadan gönül rahatlığı ile kabul etmektedirler (Çetin, 2017:146). Nitekim cep telefonu, internet, sanal mecralar vb. uygulamalar yalnızlık giderici birer kaynak olarak hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Sürekli hızla değişen dünyamızda tek başına bırakılma ihtimalinin, dehşet verici, huzursuz edici algılanması ile (Bauman, 2012:12) insanlar yalnızlıktan kaçarken sürekli bağlantıda kalabilmek adına, tek başlılık şansını da yitirirler (Bauman, 2012:14) ya da tek başına kalmayacağını garanti ederler.

Gerçekleştirilen görüşmeler bağlamında sosyal medyanın gerçek kolektif ilişkilerden izole ve yalnızlaşmış bireyler için bir *kendini hatırlatma notu* işlevi gördüğü de ileri sürülebilir. Zira, birey yalnızlığı aşırı huzursuz edici, ürkütücü bir zaruriyet olarak algılamak için çok sayıda gerekçe sunabilir. Zaten halihazırda şu ana kadar tek başına düşünceleriyle, düşleriyle, endişeleri ve umutlarıyla hep tek başına kalmış olan birey için sosyal medyadan uzak kalmak hiç kimse olmaktır (Bauman, 2012:11). Bu anlamda, sosyal medyanın sunduğu olanaklar çerçevesinde katılımcılar kendilerini hatırlattıklarını, böylelikle ilişkilerini devamlı kıldıklarını ve hiç kimse olmaktan korunduklarını düşünmektedirler. Ayrıca bu hatırlatmalar diyaloga girme meşakkatine bile mecbur kalmadan yapılabilmektedir:

“...en çok evde rahat hissediyorum kendimi. Bu yüzden bir şeyler izlemek, okumak evde bir şeyler yapma taraftarıyım genelde. Kendimle vakit geçirmeyi daha çok seviyorum diyeyim ama tabi bazen fazlasıyla sıkıldığım zamanlar oluyor. Böyle zamanlarda da elimden telefon düşmez. Birilerini arar konuşurum, Instagram’da takılırım daha çok; videolara falan bakarım, kim ne yapmış, neler olmuş. Çok şey paylaşmam genelde izleyici konumundayımdır. İnsanlarla iletişim kurabildiğimi düşünürüm. Hani çok görüşmesem de mesela komik bir şey denk gelmiştir, kendim de çok izlerim zaten beni mutlu eder mesela sıkıntılı, üzgün bir anımda kafam dağılır, yani neyse işte öyle denk geldiğinde, izlediğimde atarım onu listeden seçip arkadaşlarıma. Bazen özellikle şuna dikkat ederim hani uzun zamandır konuşmadığım biri varsa özellikle atarım ki ‘ha tamam demek ki unutmadı’ desin diye ya da belirli aralıklarla gönderirim; ilişkiyi canlandırıyorum ya da kopmasına müsaade etmiyorum, etmemiş oluyorum böylelikle...” (G.30, Trabzon, 21, Erkek)

“...aktif olarak kullanırım. Yani aslında günümün büyük bir çoğunluğunu onunla geçiriyorum...uzun zamandır bir araya gelmediğim arkadaşlarımla bir araya geldiğimde, bir yere gittiğimde direkt bunu sosyal medyamda paylaşıyorum. Bazı yerlere hatta sosyal medyada paylaşmak için giderim ya da orada fotoğraf çekip sosyal medyaya atmak için. Bunu işte gittiğim tatilde anladım. Hani bir ara oraya sadece fotoğraf çekip paylaşmak için gitmişim gibi hissettim. Sonra ‘bir silkelen, kendine gel, anı yaşa’ falan gibi oldum ama öyle yani. İşte sosyal medyamda olan insanlarla sürekli iletişim halinde olmamız hani bizi daha çok pekiştiriyor. Hani mesela bir haber olduğunda gündemde bir şey olduğunda birbirimize iletmemiz, bunun hakkında yorum yapmamız falan daha çok bizi birbirimize kenetliyor. Uzun süre görüşmesek bile diyelim ki o çiçek storysi attı, çiçek gelmiş ona; bunu beğenmediğimde ‘bak seni hayatımdan çıkardım, gelen çiçek de çok umurumda değil’ gibi hisseder diye düşünüyorum. İşte çiçeği beğeniyorum, bazen de soruyorum ‘aa nerden, kimden?’ diye işte. O yüzden hiçbir iletişimim olmasa bile ‘evet varsın, merak ediyorum, önemsiyorum ya da seni beğeniyorum’ gibi hatırlatmalar yaparım...” (G.33, Siirt, 22, Kadın)

Söylemlere göre sosyal medya herhangi bir zaman ve mekan sınırlaması olmadan katılımcıların birbirleriyle iletişim kurmalarına olanak tanımaktadır. Zira, sosyal medya, zaman ve mekan sınırlaması olmadan ilişki kurma, diğer insanlara ulaşma ve onlarla bağlantıda kalmada aracı

olan bir mecradır. Bu noktada sosyal medya istenildiği anda paylaşımı, iletişimi mümkün kılabilen yersiz yurtsuz yegane araçtır. Bu anlamda, sosyal medya yalnız ve çaresiz insanın, onu fiziken olmasa bile en azından sanal olarak koruyacak kendine ait bir alan arayışıdır (Bauman ve Donskis, 2020:139). Nitekim, katılımcıların sosyal medyasında bulunan kişilerin gönderilerine yaptıkları yorum ve beğeniler *varsın, merak ediyorum, önemsiyorum ve seni beğeniyorum* anlamına gelmekte ve kişiye *tamam unutmadı* mesajını iletmektedir. Katılımcılar bunu belirli aralıklarla yaptıklarında *ilişkiyi canlandırmakta* ve ilişkinin *kopmasına müsaade etmemektedir*. Bu bağlantılar beğeni, yorum vb. sosyal medyanın desteğiyle ayakta tutulmaktadır. Böylece birey yalnızlık duygusundan kaçmak için yansıtımlı özdeşimden yararlanmakta ama bunu yaparken bağımlılığının bilinç düzlemine çıkmaması için de çaba sarfetmektedir. Böylece kısır bir döngü içinde tehditkar ve bilinçdışı bir yalnızlık duygusuyla mücadele etmektedir (Funk, 2013:163, 164).

Neticede, akışkan modern yaşam bireyleri kolektif bir hafızadan ve kuvvetli bağlarla ilişkilendikleri topluluklardan koparak bir nevi özgürleştirmiş ancak aynı zamanda gerçek sosyal ilişkileri de sınırlandırmıştır. Akışkan yaşamın bireyleri belirsizlik, kaygı, köksüzlük/kökensizlik ve zayıf sosyal bağların beraberinde getirdiği koşullar altında yalnız kalmışlardır. Bu nedenle yalnızlıklarına bir süreliğine de olsa ortak olacak ilişkileri bulmak, geçici de olsa bir kimlik ve aidiyet duygusuna sahip olma yönelimleri, sosyal ağları (sosyal medyayı) gündelik yaşamlarının ayrılmaz bir parçası ve önemli bir dayanak haline getirmiştir. Çevrimiçi fırsatlar -dijital de olsa- bir birliktelik hissi yaratarak mutsuzluklarına eğlence, korkularına destek, yalnızlıklarına yoldaş ve ilişkilerine geçicilik imkanı sağlamıştır. Tanındıkları ya da tanımadıkları insanlarla istediklerinde iletişim kurabilir ve saniyeler içinde iletişimi sonlandırabilir, zevklerini ve yaşam tarzlarını ifade edebilir, günlük etkinlik arşivleri ile geçmiş dahi değiştirebilir, sevgi ve beğenilme ihtiyacını karşılayabilirler ve bunları birkaç parmak hareketiyle mekandan bağımsız olarak gerçekleştirirler. Yani, sosyal medya bireylerin yalnızlığına, korkularına eşlik eden, bağ kurma ve ilişkide kalma olanaklarını sunan, sevilme pratiklerinin deneyimlendiği ve sanal yakınlık stratejilerinin üretildiği alanlardır. Bu anlamda sanal mekanların, sorumluluk duygusu ve kuvvetli bağlılıklar geliştirme açısından zayıf, kırılğan bir alan ve yüz yüze ilişkilerin sunduğu samimiyetten de uzak olduğu söylenebilir de, bir ağ içinde bireyleri görünür kılarak hiç kimse olmamalarını ve fiziksel yaşamdaki ilişkilere bir alternatif olarak- kolektif dijital ağlar içinde yalnız hissetmemelerini sağlar. Bu noktada akışkan çağın geleneksel kolektif bağlardan kopmuş bireyleri için yalnızlığa en büyük destek konumunda olan sosyal medya aynı zamanda oldukça kırılğan ve yanıltıcı bir alternatif aidiyet kaynağı konumundadır da.

3.3. İşe Yarar Geçici Birliktelikler: Yüzeysel ve Sınırlı Arkadaşlıklar

Akışkan, hızla akan ve öngörülemez bir düzen içinde, kalıcı ve güvenilir dostluklara, karşılıklı güvene ve aidiyete her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var. Neticede dostlar, anlayışına güvenebileceğimiz, tökezleyip düştüğümüzde bize yardım eli uzatacak insanlardır. Nitekim, arkadaşlık, dostluk vb. kişilerarası ilişkilerde hayati bir rolü olan aidiyet de zaten önemli ve değerli olduğunu hissetme, ihtiyaç duyulduğunu bilme gibi bireye sunduğu değerlerin yanı sıra yalnızlığa karşı bir tampon konumundadır (Mellor vd., 2008:213). Bu anlamda ait olma ihtiyacı yalıtılmışlık duygusundan kaçınmak, insanların asgari miktarda olumlu ve anlamlı kişilerarası ilişkiler oluşturmak ve sürdürmek için sahip oldukları önemli bir dürtüdür (Baumeister ve Leary, 1995:497). Başkalarıyla arkadaşlıklar tesis etmek birtakım temel insani ihtiyaçları giderir -gruplara ya da topluluklara katılma ihtiyacı öylesine esastır ki doğuştan dahi geliyor olabilir. Ancak, hiçbir şeyin aynı formda kalamadığı akışkan çağda insanların sürekli farklılaşması sonucunda kalıcı bağlar kurmak gittikçe daha zorlaşır. Simmel'e (2019:20) göre de, belki de modern insan eski anlamdaki arkadaşlığı mümkün kılmak için çok fazla şey gizlemek de zorundadır ve bireyler ilişkilerde karşılıklı eksiksiz bir anlayış için fazla bireyci hale gelmişlerdir. Bu nedenle, günümüzdeki duygu yönelimleri çok farklı arkadaşlıklara; yani tek seferde kişiliğin sadece bir yönüne dayanan ve kişiliğin geri kalanının rol almadığı ilişkilere yönelir. Böylece oldukça özel bir arkadaşlık türü ortaya çıkar; bir kişiye sempati açısından, diğerine entelektüel benzerlik açısından, bir başkasına dinsel itkiler açısından, ötekine ortak

deneyimler nedeniyle bağlayan farklılaşmış arkadaşlıklar ya da tek yönlü ancak bireyselliği ve kişisel gelişimlerini destekleyecek, duygusal paylaşımlardan yoksun birliktelikler.

Aidiyet hem bir his hem de insanlarla, şeylerle ve fikirlerle ilişkide olmayı ifade eden bir dizi pratiktir. İnsanların hayatlarında çok önemli bir kavram olarak ifade edebileceğimiz aidiyetin en önemli yanı, onun nasıl hissedildiği, yaşandığı ve dokusudur. Günümüzde ait olunacak önceden kurulan bir dünya yoktur. Bu nedenle ait olma performansları, pratikleri ve duygulanımları o dünyayı bir araya getirir ve kendilerini farklı şekillerde var eder (Wright, 2014:391-402). İnsanları bu duyguyu yani aidiyet deneyimini yaşamaya teşvik eden bağlantılar kurma ve üretme alanlarından biri arkadaşlık ilişkileridir. Bireyselleşmiş toplumumuzda arkadaşların ve arkadaşlığın hayati bir rol oynamasını bekleriz. Nitekim, geleneksel kolektif ağların ve bağların zayıfladığı, dolayısıyla aidiyet boşluğunun giderilmeye çalışıldığı bir diğer alan günümüz bireyselleşmiş toplumlarda arkadaşlık ilişkileridir. Bu yönde, oldukça değişken ve kolaylıkla kopmaya muktedir bir zeminde oluşturulan günümüz akışkan dünyasının arkadaşlık ilişkileri nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde dikkat çeken bir noktayı oluşturmuştur. Bağ oluşturabilecek kadar yoğunlaşma fırsatını hiçbir zaman bulamayacak bu yakınlıklar bir kişiyle her şeyin paylaşıldığı değil, bir şeyin yine tek bir kişiyle paylaşıldığı yakınlıklardır. Farklı ihtiyaçlar temelinde farklı insanlar ile kurulan bu bağ/lantılar zamanı geldiğinde kopmaya muktedir olsa da gerçekçi bir ilişki yanılsamasına da neden olabilir:

"...aslına bakarsanız bu biraz akraba ilişkileriyle de oluşan bir şey ve akraba ilişkilerim güçlü ve kuvvetli olsaydı, sağlam... Daha samimi ve güvenilir olsaydı bağlar bence kendimi daha iyi hissedebilirdim hayatta ve belki bu bağı dışarıda aramak için bu kadar güçlü bir motivasyonum da olmazdı. Çünkü benim için arkadaşlarım çok değerli. Onlarla kurduğum bağlar...Biriyle küstüğümde çok üzülebilirim örneğin...yani memleketime dair köksüzlüğümün verdiği etki olabilir. Bu boşluk...Yani ben daha büyük gruplarda yer almak yerine daha küçük gruplarda kendimi güvende hissediyorum. O boşluğu öyle tamamlamaya çalışıyorum. Yani mesela arkadaşlarla, akademik başarılarımla...küçük bağların yani küçük derken niteliksel olarak değil, kişi olarak daha az kişi. Küçük bir grupta kurduğum bağlarla orayı doldurmaya çalışıyorum. Yani o boşluğun beni yutmasına izin vermiyorum öyle söyleyeyim..." (G.18, Amasya, 27, Kadın)

"...eğer onu da gerçekleştiremeyeceksem çok yalnız hissederdim. Yani şöyle ailesel olarak almadığım desteği çoğunlukla arkadaşlarımdan alırım hayatımı paylaşma açısından önemli bir noktadadırlar. Genellikle varlıkları bana bir destek olarak hissettirir. Çünkü yapabilecek başka bir şeyim yok. Tek bir yakın arkadaşım var. İki yakın arkadaşım var sadece ama ilk aradığım arkadaşım zorlandığımda özellikle onu ararım. Arkadaşlarım aidiyet ihtiyacımın yüzde 80'ini çok büyük bir oranda karşılıyorlar. Spora gittiğim arkadaşlarımla sadece spora giderim, işte kafede oturduğum arkadaşlar farklıdır, eğlenmeye gittiğim arkadaşlarım başka. Onlarla bir şeyimi paylaştığım zaman; bu arada her şeyi de çok net bir şekilde paylaşamıyoruz..." (G.16, Eskişehir, 26, Erkek)

"...biraz sosyal bir kişiyim gibi tanımlayabilirim belki kendimi. Yakın ilişki gündelik kuruyorum aslında. Kendimce derinleştirdiğim insanlar değişmiyor ama sosyal hayatta gelip geçici şeyler kurabiliyorum; arkadaşlıklar. O an belki işim gereği konuşmam gerekiyor hani konuşurken de cana yakın tavırlarla konuşuyorum. Bu da işte böyle bir karşılıklı şakalaşma, yok ne biliyim, ufak aktivitelerde bulunmaya çıkabiliyor ama ben onu bünyeme arkadaş olarak kabul etmiyorum. Bu biraz şey; anlık. Çünkü o anım da eğlenceli geçsin istiyorum. Şöyle insanlarla paylaşımda bulunuyorum. Sosyal bir alışverişte bulunuyorum. Bu böyle bir örümceğin ağ örmesi gibi olsun. Eğer bunu yapamadığımda ağı olmayan bir örümcek gibi hissediyorum..." (G.22, Bergama, 34, Kadın)

"...son zamanlarda daha geçişli bir dönem olduğu için yeni bir şeye başlamak bir kulübü, bir grubu götürmeye çalışmak benim için zor ama ben çoğu zaman çeşitli gruplarda bulunan, tango yapan, müzikle uğraşan, sporla uğraşan biriyim ama işte geçiş dönemlerinde bunu sağlamak zor olduğu için daha çok arkadaşlarımla görüşmek üzerine

kurulu oluyor. Bu geçiş dönemlerinde arkadaşlarla kısa görüşmeler, dertleşmeler gibi oluyor ama tabii şeyi daha çok tercih ederim genelde işte bir şeye yönelme, sosyalleşme... Onlar daha iyi pragmatist anlamda düşünürsem tabii..." (G.23, Tokat, 25, Erkek)

Görüşmeler çerçevesinde geleneksel kolektif ağların ve bağların zayıfladığı, dolayısıyla bu zayıflığın neticesi olarak ortaya çıkan aidiyet boşluğunun giderilmeye çalışıldığı bir diğer alan olarak arkadaşlık ilişkilerinin bir can simidi biçiminde bireyselleşmiş toplumlarda ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Söylemlerin çoğunluğuna göre *çok büyük bir destek mekanizması* olarak *arkadaşlık ilişkileri* önemli bir aidiyet kaynağı konumundadır. Örneğin, bir katılımcı aidiyet inşa edebileceği *bağı dışarıda arama* motivasyonunu *akrabalık ilişkilerinin güçlü, kuvvetli ve sağlam olmaması* çerçevesinde açıklamıştır. *Geleneksel kolektif bir yapıya aidiyet duymama* yalnızlaşmaya ve dolayısıyla *aidiyet boşluğuna* neden olmaktadır. Bu nedenle katılımcı *aidiyet boşluğunun kendisini yutmasına izin vermemekte ve o boşluğu arkadaşları, mesleki başarıları ile doldurmaya çalışmaktadır*. Bir diğer katılımcı için hayatında bağ kurabileceği insanlar yalnızca *arkadaşlarıdır*. *Bir elin parmaklarını geçmeyecek* nicelikte de olsa arkadaş yokluğu *her zaman yalnız hissetmeye* neden olmaktadır.

Bu noktada arkadaşlık ilişkilerinin katılımcıların yaşamlarında hayati bir yerde olduğunu ifade etmek mümkündür. Arkadaşlar ile kurulan bu duygusal ilişki, yapısı gereği katılımcılar için alternatif aidiyet kaynağı konumundadır denilebilir. Ancak bu arkadaşlık ilişkileri katılımcıların bireysel amaçlarına hizmet etmesi beklenen nitelikte olmalıdır. Arkadaş grupları *spora gitmeye, eğlenmeye, kafede oturmaya* eşlik eden ya da *yeni fikir ve bilgiler katması* beklenen çoğu zaman geçici, kısa süreli, yüzeysel veya yeri başka bir kişiyle doldurulabilir (kolay ikame edilebilir) eşlikçilerdir. Benzer şekilde, arkadaşlık ilişkileri katılımcıların hayatında *kenar süsü* konumundadır denilebilir. Katılımcılar *yalnız kalmamak* ya da *o anın güzel geçmesi* için arkadaşlık ilişkileri inşa etmekte ancak bu ilişkiler *yüzeysel, gündelik* ve çoğu zaman *geçiş dönemlerinde* ihtiyaç duyulan türdendir. Bu noktada kurulan arkadaşlıklar salt anlık iyi oluş kaynaklarının müsebbibi konumundadırlar. Bu nedenle uzun vadeli bağlılıklara olanak tanıyan özel haklardan da mahrumdurlar. Çoğunlukla, bireyin tek bir yönüne hitap eden bu ilişkiler kısa dönemli kişisel aidiyet kaynaklarıdır. Çünkü duygusal paylaşımlardan uzak kişiliğin kısa vadeli yönleri ile bağlantılıdırlar.

Neticede, burada birey belki de kendi gibi köksüz ve köklerine aidiyet bağı azalmış ya da hiç olmayan diğerlerini (arkadaş olarak tanımladıklarını) yani kendine benzeyenleri bir aidiyet giderici tutunma aracı olarak görmektedir. Ortak payda olan *köksüzlük duygusu ve aidiyet boşluğu* bireylerin arkadaşlık formu altında geçici veya sürekli bir ilişkilene içinde yer almalarını sağlayabilmektedir. Bu anlamda, toplumsal dayanışmanın, geleneksel destek unsurlarının hızla devre dışı kaldığı böyle bir dönemde, arkadaşlıkla dokunmuş ilişkiler can yeleklerimiz ve can kurtaran filikalarımız olabilir (Bauman, 2020:111). Dolayısıyla, köksüzlük hali ve aidiyet boşluğu bireyleri dar bir arkadaş çevresine yönelik güçlü bir önem atfetmeye yöneltebilir. En nihayetinde, gözlemlenen bu durum bireyselleşen toplumların giderek daha fazla deneyimlediği *dar alana sıkışmışlığın* bir göstergesi olarak kabul edilebilir ve bu *yoldaşlık* karşısında ödediğimiz bedel, büyük bir arzu ile istediğimiz ve bağlı olduğumuz özgürlükten gereğince fedakarlık etmektir (Bauman, 2020:111). Lakin, içinde yaşadığımız tercihler çağında *seçime dayalı toplumsal ilişkilerin arketipi* olarak arkadaşlığı doğal tercihimiz biçiminde düşünssek de gerçek bu kadar basit değildir. İçinde bulunduğumuz akışkan çağda ilişkiler konusu muğlak bir meseledir (Bauman, 2020:111). Bu noktada araştırma kapsamında arkadaşlığın çoğunlukla kısa süreli anlamlar yüklenen alternatif geçici ve kırılğan bir aidiyet kaynağı olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

3.4. Mikro Aidiyet Referansları veya Kaynakları: Aile, Eş, Sevgili, Çocuk

Aidiyet, bireyin başkaları ile, bir grupta ya da bir sistemle ilişki kurması veya etkileşime girmesi ile oluşan kişisel bir duygu olarak anılabilir. İhtiyaç duyulduğunu, önemli olduğunu, bir bütünün parçası olduğunu, değerli olduğunu hissetmek veya bir grup ya da sistemle uyum içinde hissetmek çoğu aidiyet tanımını karakterize eden unsurlardır. Bu nedenle bir bireyin aynı anda birden fazla ilişki, sistem, grup veya varlığa ait olma duygusunu hissedebileceği ve her durumun

o ilişkiye özgü bir aidiyet duygusunu kapsayabileceği ifade edilebilir. Aidiyet duygusu, paylaşılan deneyimler, inançlar veya kişisel özellikler temeline dayanan, dışsal bir referansla karşılıklı ilişkiden kaynaklanan öznel bir değerdir ve bu dış bağıllık duyguları, kişinin ait olmayı seçtiği, istediği ve hissettiği bağlam veya referans grubuna dayanır (Mahar vd., 2013:1029, 1031). Bu nedenle aidiyet bireye önemli ve değerli olduğunu hissettirirken aynı zamanda onun yalnızlığını giderir.

Aidiyete içkin bu duyguları hissedilir kılan ilişkiler bireyselleşmenin aşırı olduğu dünyamızda iki ucu keskin kılıç gibidir. Akışkan bir modern yaşam çerçevesinde ilişkiler, en canlı, en dayanılmaz, en derinden hissedilen ve en yaygın karşıt anlamlılıkların tezahürüdür. Bu durumda, kararnameyle birey olmuş modern akışkan bireyler taahhüdün, özellikle de uzun vadeli taahhüdün tuzak olduğunu bilmeli ve herhangi bir başka tehlikeden çok bundan uzak durmalıdır (Bauman, 2017:8-11). Bireyler kendini herkesi sevdiğine, herkesin iyi ve güvenilir olduğuna inandırmaya çalışsa bile, bu yanılgı onu yalnızca hayal kırıklığına ve hüsrana uğratmakla kalmayıp genel güvensizliğini ve korkusunu da arttırır (Horney, 2017:40). Bu nedenle bireyler kurdukları ilişkilerin yalnızlıklarının en büyük destekçisi olduğunu bildikleri oranda bir gün bu destekçilerinin olmama durumunu da kabul ederler. Dolayısıyla, içinde yaşadığımız çağ Giddens'in (2010:58) deyimiyle bireylerin ilişki içinde kalınması için yeterli doyum sağladığını düşündüğü sürece devam ettiği *saf ilişki* çağıdır. Bu ilişki, "kendi hatırı için, ilişkinin tarafı olan kişilerin kazanabildiği şey için girilen" ve dolayısıyla da "her iki tarafın da herhangi bir noktada ve aşağı yukarı keyfi olarak bitirebildikleri" bir ilişkidir.

Burada, geleneksel kolektif aidiyet bağı azalmış ya da hiç olmayan ve dolayısıyla sınırlı bir ilişki ağına sahip birey diğerlerini yani sevgili olarak tanımladıklarını bir aidiyet giderici tutunma aracı olarak görebilmektedir. Ortak payda olan köksüzlük duygusu ve aidiyet boşluğu bireylerin romantik ilişki formu altında geçici veya sürekli bir ilişkilene içinde yer almalarını sağlayabilmektedir. Bu anlamda, toplumsal dayanışmanın, geleneksel destek unsurlarının zayıfladığı bir dönemde, romantik ilişkiler can kurtaran ilişkilerimiz haline gelebilir. Bu yönde, nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde romantik ilişkiler alternatif bir aidiyet kaynağı ve yalnızlığa anlamlı bir destek olarak ön plana çıkmıştır. Ancak burada dikkat çeken nokta çoğunlukla bu ilişkilerin süreksizliğine yapılan vurgudur:

"...hayatımda biri yok. Olmasını isterim. Daha konforlu bir ilişki yaratmak için. Sonuçta her şeyini arkadaşınla paylaşamıyorsun ya da arkadaşını her sıkıldığında arayamayabiliyorsun. Daha böyle konforlu bir ilişki...Yani yanında iyi hissedebileceğim, kötü hissettiğimde kaçabileceğim, bir şey gibi destek gibi...Yan tekerlek gibi...Kaçış noktası gibi..." (G.11, Bitlis, 24, Kadın)

"...eskiden yalnız hissettiğim oluyordu ama şu aralar hiç olduğunu söyleyemem. Eskiden daha içine kapanık biriydim diyebilirim. Bu tabi 10 yıl öncesine kadar dayanıyordur işte. Bunu bir müzik de tetikleyebiliyordu mesela, bir sözde, işte mesela insanları görüyordum işte tek başıma yalnız yürüdüğüm için üzüliyordum ama şu aşamada böyle bir şeyin olduğunu söyleyemem. Özellikle son 4-5 yıldır. Sonra özellikle ilişkimden de dolayı yalnızlık hiç hissetmedim. Şu an bir ilişkimin olması yalnız hissettirmiyor, en büyük paydaş o...biliyorum ki ilişkim var bir sıkıntım olduğunda gelecek biliyorum..." (G.13, Rize, 31, Erkek).

"...benimle o da Adıyamanlı. Benimle böyle aynı ortamdan çıkmış, aynı yapıdan şikayetçi olmuş, İstanbul'a taşınmış, İstanbul'da okumuş ve sonra birbirimizi bulmuş gibi... Aslında ortak çok sorunlarımız var. Çok ortak noktalardan şikayetçiyiz, aynı şeyleri düşünmüşüz. Aynı noktalardan kırılmış, aynı noktalardan güçlenmiş olduğumu için onu kendime çok yakın hissediyorum. Hani dedim ya kendimle konuşuyormuşum gibi...Konuştuğum sanki oymuş gibi hissediyorum artık. Kendime çok yakın hissediyorum. En büyük destekçilerimden biri ama var olmasını kabul ettiğim samimiyetle olmamasını da kabul ediyorum. Hani yaşayabiliriz, bir şeyler bitebilir, herkes hayatına bir şekilde devam eder. Çünkü geldiği an gideceğini de düşündüğüm ve o samimiyette kabul ettim bunu. Bir gün herkes herkesin hayatından gidebilir. Bunu kabul etmemiz olgunlukla karşılamamız gerekiyor diye düşünüyorum..." (G.31, Siirt, 22, Kadın)

Görüşmeler çerçevesinde katılımcıların çok önemli bir kısmının yaşamlarında önemli bir diğer aidiyet kaynağı romantik ilişkilerdir denilebilir. Romantik ilişkiler sorunlar karşısında *bir destek, yan tekerlek, kaçış noktası* ve yalnızlığa *en büyük paydaştır*. Tüm kolektif bağlarından sıyrılan bireyler için tek bir şeyin parçası hissetmek daha kolaydır. Ancak bu bir şeyin parçası olma durumu Funk'ın (2009:78) ifadesiyle *bağlayıcı olmayan bağlantı* yoluyla gerçekleşmektedir. Katılımcılar her an gidebilir varlıkların kalıcı olarak kimliklendirilemeyeceğinin bilincindedir. Yani *en büyük destekçi* bir gün olmayabilir. *İnsanlar birbirlerinin hayatlarında olurlar ve sonra olmayabilirler. Yani her şey başlar ve bir yerde sonlanabilir. Bu normal bir şeydir. Üstelik bir gün herkes herkesin hayatından gidebilir düşüncesi olgunlukla karşılanması gereken* de bir gerçekliktir. Ek olarak, bireysel kimliklerin ve insanlar arası bağların kırılganlığı ve kolayca vazgeçilebilir olması çağdaş kültürde bireysel özgürlüğün özü olarak yansıtılır (Bauman, 2023:127). Akışkan çağın bireyi özgürdür ve kendiliğinden, özgür bir biçimde, kendini kural ve ölçülerle sınırlamadan, bütün gücüyle kendi yaşamını kendisi belirlemeye çalışmaktadır. Burada önemli olan, kişinin, kendisinin belirlediği bir tarzdaki ben-odaklı bir dünyanın üretiminden keyif almasıdır; bu dünya hem kendisinin ürettiği ve kendisini çevreleyen gerçekliktir hem de kişi olarak kendisi de 'ancak kendi kendinden bir şey yaratırsan, bir şeysin dernektir' düsturuyla yarattığı gerçekliğin bizatihi kendisidir (Funk, 2013:55). Bu nedenle birey kurduğu ilişkiler karşısında özgürlüğüne zarar gelecek her türlü etkiden de kaçınmalıdır. Diğer bir deyişle; bağ/lantı ve özgürlük arasında bir denge kurmalıdır.

Bunun yanı sıra, insanlığın en eski arayışı insanın toplumun diğer fertlerine katılma arayışıdır. Türümüzün şimdiye kadarki bütün ilerlemesi toplumun diğer fertlerine duyduğumuz ilgi sayesinde gerçekleşmiştir. İlkel kabileler dahi ortak semboller aracılığı ile bir arada kalırlardı; bu sembollerin amacı insanı toplumun diğer fertleri ile iş birliğinde birleştirmektir. Bu noktadan hareketle aile, diğer insanlara ilgi duymanın elzem olduğu bir kurumdur ve tarihimizde ne kadar geriye gidersek gidelim insanların aile grupları oluşturma eğilimi gösterdiklerini görürüz (Adler, 2021:259). Nitekim, aidiyet duymak ve kendini güvende hissetmek temel insani gereksinimdir. Dolayısıyla, romantik ilişkilermelerde olduğu gibi kolektif aidiyet bağları zayıf bireyler için dar-sınırlı çekirdek aile üyeleri de sınırsız tutunulması gereken destek mecrası olarak görülebilmektedir:

"...eşim hayatımdaki en büyük destekçim. Hani güvenli liman ya da sığınacak liman derler ya benim için tek o. Başka kimsem yok desem olur. Arkadaşlarım var tabi ama ilişkilerim yakın da olsa her an her ihtiyaç duyduğunuzda yanınızda olmaları mümkün değil. Hadi çıkalım deseniz uygun olmayabilirler, dertleşmek istediğinizde her an herkes hazırda beklemiyor. Belli bir dereceye kadar ayrıca sitem edebilir, ne bileyim yani bir yerde hep görünmeyen ama var olan sınırlar var. Ee doğal olarak o kadar da destek alamıyorsunuz. Bazen düşünüyorum eşim olmasa o an dünya üzerime yıkılıyor sanki. Hani tabi benzetme bu ama öyle gibi de olur zaten tüm sorumluluklarımın altında kalırım..." (G.2, Erzurum, 32, Kadın)

"...önceden annemdi ama şu anda en büyük destekçim eşim. Eşim olmasa çok büyük bir boşlukta hissederim. Çok büyük bir boşluk... Oturduğum koltuğun çekildiğini hissederim. Yani yere yığılabiliyim bir anda...ayrıca çocuğum hayatımın en büyük rengi. Yani benden bir parça. İşte o bana yalnızlığımı hissettirmiyor ya. Hani eskiden olsa evet hissederdim ama o hissettirmiyor. Aslında o da benim destekçilerimden. Bir birey yetiştiriyorum ve sorumluluğumun farkındayım. Bir mucize olduğunu biliyorum onun benim için hayatımda...ben bir şey başardım diyebiliyorum onu yetiştirirken...bunu hissettiriyor bana onunla oynarken, eğlenirken...o benim için koşulsuz şartsız kurabileceğim bir bağ. Tertemiz bir bağ..." (G.7, Trabzon, 32, Kadın)

"...çok insan yok etrafımda, bağ kurup çok yaklaşıp güvenemem de zaten. Çok darbe de aldım yani bundaki gibi, o yüzden şimdi sadece 1 tane yakın arkadaşım var o kadar. Tüm destekçim en yakınımdaymış olduğu için eşim. Her şeyinizi eşinize anlatamıyorsunuz. Ona anlatamazsam kardeşime olmazsa anneme olmazsa yakın arkadaşım. Bu kadar ama... Onları benden alsanız ne yaparım gerçekten bilmiyorum..." (G.17, Ankara, 28, Erkek)

"...bir noktada ürkütüyor ama bir yanımda istiyor yani. Hani olmalı değil de olsa güzel olur. Benden bir parçanın olması, birini yetiştirebilmek, onun yanında arkadaş olabilmek,

onunla birlikte öğrenebilmek... Aslında mesela kardeşimle kurduğum bağ, onun verdiği o tatmin duygusu, ailemle birlikte veya eşimle birlikte o yaşadığım şeyler... Bunların hepsi bana büyük bir tatmin ve mutluluk duygusu veriyor. O bağ hissediyorum yani hani kalbimin etrafına bir halat tek tek çevriliyor gibi. O da beni daha güçlü hissettiriyor. Böyle sıcak...daha güvenli gibi... ilerde nasip olursa çocuğum da benim için ayrı bir bağ, ayrı bideneyim, ayrı bir güven ağı gibi. Aslında benim köküm gibi hepsi..." (G.14, Adana, 27, Kadın)

Söylemlerde açığa çıktığı üzere bazı katılımcılar için eş *en güvenilir sığınılacak tek liman* konumundadır. Dolayısıyla, köksüzlük duygusu ve kolektif bağların yokluğunda eşler birbirinin tutunacak tek alternatifi olarak hissedilebilmektedir. Yine benzer şekilde, görüşmeler bağlamında katılımcılar için herhangi bir şartın koşulmadığı ya da ayrılma endişesinin yaşanmadığı tek varlığı *çocuk* olarak ifade etmek mümkündür. Bu noktada mikro aidiyet referansları arasında en saf ilişkinin çocuk üzerinden inşa edilebileceğini vurgulayan söylemler görüşmelerde dikkat çeken bir noktayı oluşturmuştur. Görüşmeler bağlamında *çocuk* katılımcılar için önemli bir değer konumundadır denilebilir. *Doğal olarak oluşacak, koşulsuz şartsız kurulabilecek tertemiz bir bağ* ancak bireyin kendisinden bir parça ile mümkün görünmektedir. Katılımcıların bağ kurabileceği bir varlık olarak *çocuk* anlam dünyasında aidiyetin önemli bir parçasıdır. *Çocuk bir kök, dünya ile bağ kurma yolu ve başarmışlık hissi* yaratan bir varlık olarak her bir katılımcı için farklı bir anlam ifade etse de yine de son kalan, değiştirilemez, alınıp verilemez birincil ilişkilerin kaynağı konumundadır. İlişkiler başlayıp bitebilir ancak çocuk *zaruri* olarak kalandır. İlişkide arzu edilen ama gerçekleştirilemeyen her şey çocuğa yöneltilir. Bireyselleşmiş toplumlarda çocuk, tüm aidiyet imkanlarının elinden kayıp gitmesi karşısında insanların tutunacak son yalnızlık alternatifi haline gelir (Beck, 2011:179). Bu anlamda çocuk sahibi olmak aidiyetle ilişkili duygusal yükümlülükleri ve bağlılığı sonsuza kadar kabul etmek, koşulsuz ve değiştirilemez bir bağlanmaya yatırım yapmak anlamına gelir (Bauman, 2017:65). Bu eğilim aidiyet ihtiyacını karşılayabilecek en anlamlı birliktelikleri de ifade eder; aile. Bu anlamda katılımcıların hayatlarında eş ve çocuk *en büyük destekçi* konumundadır. Ancak bu ilişki içinde merkezi konumda olan bireyin yine kendisidir. Katılımcılar Funk'un (2009:96) ifadesiyle "ilişkiyi bir ihtiyaç olarak yaşamakta ve biçimlendirmektedir. Bağlantı içinde olma ve karşısındakine kendisinin belirlediği biçimde erişebilme ihtiyacıdır bu. Aile ve birliktelikler, ilişkileri kuşatan ve koruyan değerlerin eskiden bir arada olan konumlarının zamanla dağılması ile artık telafi edilemeyecek zararlar görsen (Beck, 2011:177, 178) de hala bireyler için güvenli bir liman olarak görülmektedir denilebilir.

Özetlenecek olursa bireylerin kendileri için anlamlı ve bilindik gördükleri bir gruba yönelik aidiyet ihtiyaçları bulunmaktadır. Bu noktada -en tanıdık ve yakın grup olarak- aile aidiyeti algısı ile bireylerin iyi olma ve hissetme hali arasında olumlu bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür. Aileye ilişkin aidiyet algısı anlaşılma, ilgi görme, bir gruba dahil hissetme duygularını kapsar. Aile bireyleri ile yakınlık, sıcaklık ve memnuniyet gibi duygusal nitelikler temelinde kurulan ilişkiler aidiyet için temel bir kaynak oluşturur (King vd., 2015). Bu noktada bireyler aile üyelerinin sevgisi, sevecenliği ve güveniyle güven ve sevgi yetilerinin bloke olmadığı veya geri çevrilmediği ilişki deneyimlerini (Funk, 2009:130) aile içinde yaşayabilmektedir. Diğer yandan günümüz koşullarının yarattığı bireysellik ve baskın söylem olarak yüceltilen özgürlük, insanları sadece ailesi ve çok yakın arkadaşlarıyla sınırlı bir çevreye hapsedmekte ve yalnızca bireysel başarı odaklı bir hayatı benimsemeye ve ona bağlı kalmaya zorunlu kılmaktadır (Ünal, 2019:340). Bireyler için özellikle sevgili, eş ve çocuk bir tercih ile belirlenen ancak kendisini var edebilmek için bireyin sürekli yeniden yeni bir bağ inşa etmek zorunda kalmadığı varlıklardır. Bu nedenle kimliğin bir yönü sürekli yeniden bir hikaye üretme mecburiyetinden de kurtulur. Katılımcılar bu grup içinde anonim olmadıklarını ve anlamlı bir bütünün parçası olduklarını hissedebilmektedirler. Bu noktada aile dinamikleri aidiyetin görece kalıcı ikame aidiyet pratiklerini oluşturmaktadır. Arkadaşlık ilişkilerindeki yönelime benzer nitelikte bireylerin dar çekirdek aile üyeleri de köksüz ve aidiyet bağları zayıf bireyler için sınırsız tutunulması gereken mecra olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla, köksüzlük hali ve aidiyet boşluğu bireyleri sınırlı çekirdek aile üyelerine yönelik güçlü ancak çoğu zaman aşırı yüceltici bir önem atfetmeye yöneltebilir. Bu aşırılık aidiyet kaynağı olarak görülen mecranın bir gün olmadığı veya kaybolduğu bir durumda hayal kırıklığı yaratabilir ve bireyi

kırılğanlaştırabilir. En nihayetinde, gözlemlenen bu durum bireyselleşen toplumların giderek daha fazla deneyimlediği dar alana sıkışmışlığın bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Diğer yandan romantik ilişkiler için aynı kalıcılık derecesini savunmak mümkün görünmemektedir. Her şeyin gelip geçici bir karakteri koruduğu günümüz akışkan yaşamda katılımcılar için *sevgili* de geldiği gibi bir gün geçebilir. Ancak yine de birey *tek* kalma konumuna indirgenene kadar bu ilişkiden beslenebilir ve bir süreliğine de olsa aidiyet ihtiyacını karşılayabilir.

3.5. Bireysel Ritüeller ve Rehabilitasyon Etkinlikleri

Simmel'e (2009:135) göre insanların bir sosyallik itkisi yani diğer bir deyişle etkileşim içinde olma içgüdüğü vardır. İnsanlar içinde yer aldıkları gruplara birtakım özel gereksinimleri ve çıkarları uğruna dahil olurlar. Ancak özel amaçları ne olursa olsun, bütün bu topluluklara insanın başkalarıyla bir bağı olduğu ve bireyin yalnızlığının birliktelik içinde, başkalarıyla kurulan bir birlik içinde dağılıp gitmesi hissi ve bu histen alınan tatmin eşlik eder. Bu noktada insanların anlamlı bir ilişki ve bağ içinde olmasını önceleyen gruplar, topluluklar aidiyete senkronize kolektif yapılardır. Ancak bağlardan kopuk manevra özgürlüğünün damgasını vurduğu bir dünyada en akılcı tutum, mümkün olduğu kadar çok sayıda seçeneğe uyum sağlayan bir kimliği, (özgürce seçilebilen) seçeneklerin çoklu dünyasında aynılık ve süreklilik getiren her yapıdan uzak tutmayı gerektirir (Bauman, 2005:184). Urry'nin (1999:309) ifadesiyle "insanların ve yerlerin çoklu geleneklerin ölü ağırlığından kaçabilmeleri ve kendi yeni sosyalliklerini yaratabilmeleri nedeniyle, bu postmodern anında seçmecilik, elbette çok özgürleştiricidir". Ancak bu seçici özgürlüğün korunması da gerekmektedir. Bu nedenle tüm dünyada, insanların çoğu aşırı sosyal etkileşimden dolayı mutluluğun ve bireysel yaşamların zarar görmesini engellemek için fiziksel ve sosyal sınırlar oluşturmuşlardır (Warr, 2020:29) ve "sınırlarından kurtulmuş insanları bir araya getiren şey aynı zamanda onları birbirlerinden uzaklaştıran şeydir" (Debord, 1996:72). Dolayısıyla çizilen bu sınırlar ve karşılanmayan aidiyet ihtiyacı arasındaki ilişkiye yalnızlık aracılık etmektedir (Mellor vd., 2008:217). Bu yalnızlık imrenilen veyahut kaçmak istenen bir yalnızlık da olsa kişi her şeyin dayanıksız olduğu bir dünyada çaresizdir. Durkheim'a (2013:287) göre "kişi kendisini çevreleyenlerden yüz çevirerek kendi içine kapanmıştır ve kendisinin tek nesnesi olarak yine kendisini seçmiştir. Fakat bu pek ileri derecedeki merkezileşmeyle yaptığı tek şey, kendisini evrenin geri kalanından ayıran hendeği daha derinleştirmektir. Birey bu derecede kendine tutulunca, kendisi olmayan her şeyden büsbütün kopmak ve içinde yaşadığı yalnızlığı pekiştirerek yüceltmekten başka bir şey elinden gelmez".

Bunun yanı sıra bireysel hayat tarzı planlamasında kolektif değer sunumundan uzak anlam arayışları tekile ve görece seküler olana dönüktür. Seküler yönelimde dini kurum ve semboller geleneksel önemini kaybetmiş ve dini ve dünyevi ilgiler arasında büyük bir ayrılık meydana gelmiştir. Birey için hayatın anlamıyla ilgili nihai problemlere çözüm sağlayıcı dini referanslar kaybolmaya başlamıştır (Wentworth, 1989:44; akt. Bayer, 2022:35). Dini referansların zamanla değişmesi ya da kaybolması toplumdaki yapısal değişikliklerin zorunlu bir sonucudur. Bu değişikliklere katkıda bulunan en önemli değişim için belki de insan toplumlarının zamanla kolektif özelliklerini yitirerek giderek daha bireysel özelliklere bürünmesi öne sürülebilir (Günay, 2012:390). Diğer bir deyişle birey için bu meşrulaştırma kaynağının kaybolması sonucunda insana içkin olduğunu ifade edebileceğimiz anlam arayışı bireysel bir niteliğe evrilmiştir. Zaten akışkan bir yaşam içinde "önemli olan genel olarak hayatın anlamı değil, insanın hayatının verili bir andaki öznel anlamıdır" (Frankl, 2021:114). Bu durum bireyi çekip çeviren evrensel yaşam enerjisi ile kendisi arasındaki ilintilere bağlıdır (Reich, 1995:55). Yani akışkan yaşamda kolektif bağlarını yitirerek giderek yalnızlaşan bireylerin hissettikleri potansiyel aidiyet boşluklarının bireysel yeni anlam arayışları ve pratikleri tarafından doldurulmaya çalışıldığı ileri sürülebilir. Dünyada yaşanan bireyselleşme ve sekülerleşme süreçlerinin sonucu olarak dinsel ya da inanç temelindeki aidiyetlerde veya anlam sistemlerinde bir zayıflamanın olduğu yönünde genel bir kanaat de bulunmaktadır. Dolayısıyla, araştırma kapsamında giderek bireyselleşen ve yalnızlaşan modern bireylerin yeni bir takım anlam sistemi arayışında olduklarına ve çoğunlukla bireysel düzeyde seküler nitelikli bazı ritüellere yönelindiklerine dair bulgular dikkat çekmektedir. Nitekim, aidiyet boşluğu ve yalnızlık duygusu

hisseden bireylerin uyguladıkları birtakım *yalnızlık stratejileri* ve *modern ritüeller* gizil bir *çaresizlik* vurgusuyla söylemlere yansımıştır:

“...hayatımda sorunlarım olduğunda daha yalnız hissediyorum. Kendimle iletişimim iyi olursa, tam anlamıyla kendime yetersem ve bu insanlara bağımlılık, bağımlılık olayını düzeltebilirsem bence kendimi çok da yalnız hissetmem. Bir şeyler yapmaya çalışıyorum işte o zamanlarda kitap okuyorum, bir şeyler izliyorum ya da şunu son zamanlarda çok yapıyorum mesela önüme bir kağıt alıyorum mesela ve o an aklımdan geçen tüm olumsuz düşünceleri yazıyorum, ne hissettiğime kadar ve onları tamamen o kağıtta bırakmaya çalışıyorum. Tamam hani hepsini yazdın, döktün şimdi yokmuş gibi davranmaya çalışıyorum. Bunun da biraz iyi geldiğini fark ettim...” (G.26, Şanlıurfa, 23, Kadın)

“...kötü olaylarla karşılaşınca yalnız hissediyorsun. Mesela yoga ve tenisle ilgileniyorum. Yogayı yaşlılık için istedim, baktım yalnız kalacağım dedim ki yogayı öğren. Yaşlanmayayım diye sırf, yani yaşlandığımda hareketleri kolay yapabileyim diye sırf, hani daha esnek olayım, daha dinç. Yalnız kalırsam kimseye muhtaç olmadan yaşamak için aslında. Hani yalnız kalırım kalmam ilerde ne olur bilmiyorum ama kimseye muhtaç yaşamamak için aslında yoga. Öyle yani... başkasını bağımlı olsam çok kötü hissederim hani öyle bir şeyim var ben ötenazi isterim. Hani kendi kendime yetebilmeliyim. Yaşam kalitesi her şeyden önemli...meditasyon yani iyi geliyor çünkü kafanızın içindeki o susmayan sesleri en azından başka bir şeye odaklayarak bir hayal kurduruyor orada meditasyon. İç dünyanızdan biraz uzaklaşmanızı, nefes almanızı sağlıyor...Kendinizin gerçekliğinden çıkıyorsunuz aslında. Başka bir gerçekliğe girmiş oluyorsunuz orada...” (G.16, Eskişehir, 26, Erkek)

“...kendimi en huzursuz, sinirli hissettiğim zamanlarda beni ilk böyle terapi ettiğini düşündüğüm şey yemek yapmak..sonra yürümek. Sonra hayatıma bir de bisiklet eklendi. O da bir hareket hali. Belki şöyle düşünüyorum; o an içimde dengeleyemediğim bir şey var, örneğin bisikleti sürerken o dengeyi sağlayabiliyorum...işte çalışma yerime ve evlilik tarihime kadar manifestlediğim şeyler var...İşte eşime, çevreme diyorum “ben şu yaşında şu kadar kazanacağım” ya da “şöyle bir yerde yaşayacağım” ve bunu o an manifestleme amacıyla yapıyorum. İnanıyorum yani. Dolayısıyla bunu yaparken bilerek daha konforlu, kendimce daha mutlu olabileceğim bir hayatı hayal ediyorum, resmediyorum. Çünkü öyle olacağına inanıyorum ve o belirsizlik kendimce o anlık yok oluyor. Geleceğim üzerinde denetim sahibi gibi hissediyorum. Önceden benim böyle dua etme ihtiyacım oluyordu. O şey böyle yavaş yavaş kırıldı. Sonra o böyle yavaş yavaş evrildi gibi ama o ihtiyaç oluyor ve sıkıldığımı hissettim mesela o zaman. Daha böyle hareket aradım. Daha mobil inanca geçtim ben...” (G.22, Bergama, 34, Kadın)

“...şu anki güncelimde her gün yapmasam da belirli aralıklarla yaptığımda bana iyi gelen bir şey. Çeşitli konular oluyor meditasyonda; ben genel olarak işte öz şefkatle ilgili şeyleri seviyorum. Öz şefkat, kendini kabul etme, belirsizliği kabul etme veya gelecekteki belirsizliği kabul etme gibi veya işte hani anda kalabilme, kötü bir anda bile olsa gibi... konularına göre, ihtiyacıma göre çeşitli meditasyonlar yapıyorum. Meditasyon bana hakikaten iyi geliyor. İçimde bir yavaşlama...Hani hayatım çok hızlı çünkü. Hani o koşturma içerisinde biraz yavaşlayıp kendimi hatırlayabileceğim bir alan sunuyor bana. Benim yaptığım yönlendirmeli meditasyon...çok belirsiz ve zor bir dönemden geçiyorsam bittikten sonra başka bir şeye desteğe gerek olmadan ihtiyaç duyduğum şeyi bulmuş oluyorum, yatışmış oluyorum, kendime karşı daha yumuşak olmam gerektiğini hatırlamış oluyorum, daha yeterli hissediyorum...” (G. 18, Amasya, 27, Kadın)

Görüşmeler bağlamında katılımcıların çoğunluğu baki gördükleri yalnızlıkta kendilerine eşlik etmektedirler denilebilir. Yani, geleneksel aidiyet unsurlarının bir hayli yetersiz kaldığı ve yalnızlığın şiddetli olarak deneyimlendiği noktada aidiyet kaynağı *bireyin kendisi* olmaktadır. Kimseye muhtaç olmamak için yoga, zor zamanlarda konuşacak biri olmadığında *tenis oynama, kitap okuma, bir şeyler izleme, sakinleşmek için yemek yapmak*, içsel dengeleme sürecinin fiziksel bir aktiviteye aktarılmasıyla rahatlama sağlayan *bisiklet sürmek* ya da konuşmanın en sessiz biçimi olan *hissettiklerini kağıda yazma ve kağıtta bırakma* katılımcıların yalnızlık ve çaresizlik ekseninde ürettikleri stratejilerdir. Bu anlamda, akışkan bir yaşamda birey olabilmek neticede

kendine mecbur kalmak demektir. Kendisine mecburiyet olarak ifade ettiğimiz bu durum bir diğer yandan aidiyet kaynaklarının yetersiz ya da geçici olduğunun da bir bakıma göstergesi konumundadır. Bu yönde, bazı katılımcılar açısından da *olumlu düşünme* veya *manifestleme* stratejileri *belirsizlikleri anlık yok eden*, kişinin derinden istediği bir düşüncenin gerçek olacağına inanmasıyla *geleceği üzerinde denetim sahibi hissettiren* ve olayların *iyi yönde gelişmesinde özne olma, sonucun pozitifliğini etkileme* gibi bireye kendisini önemli hissettiren işlevsellikleri bulunmaktadır. Aynı zamanda bu düşünce eğilimi bireyin hayatında genel olarak *pozitif düşünmesini* sağlayarak kişiyi *kaygıdan uzaklaştıran, ileriye daha olumlu bakabilmesi* ile *daha mutlu hissettiren* bir role de sahiptir. Olumlu düşünme eğilimlerinin yani olumlu yanılsamaların olumsuz savunma mekanizmaları olarak uzun vadede insanların ruh sağlığına zarar verme potansiyelleri olsa da (Collard, 2020:335) katılımcılar geleceklerini şekillendirme noktasında kolektif bir inanç eğiliminden daha ziyade kendilerine bağlı olan ve herhangi bir gruptan, mekandan bağımsız ve günümüzün önemli nitelendirmelerinden biri olarak ifade edebileceğimiz harekete içkin *mobil inancı* tercih etmektedirler.

Manifestleme stratejisine benzer olarak sağlık, mutluluk, rahatlama, kaygılardan uzaklaşma gibi önermelerle birlikte ifade ettiğimiz meditasyon görüşmelerde dikkat çeken bir diğer yaygın eğilim olmuştur. Görüşmeler çerçevesinde bazı katılımcılar için meditasyon *mutluluk vadeden, koşturma içerisinde biraz yavaşlayıp kendini hatırlama alanı sunan*, bireyi *kendi gerçekliğinden çıkaran* ve kafasının içindeki *yoğunluktan uzaklaşıp başka bir gerçeklikte bulunmasını* sağlayarak *nefes aldırın* bir öneme sahiptir denilebilir. Bireyin, *çok belirsiz ve zor bir dönemden geçiyorsa* meditasyon bittikten sonra başka kolektif bir desteğe gerek olmadan *ihtiyaç duyduğu şeyi bulmuş, yatışmış ve bir durumu kontrol etmek, bir şeyin üstesinden gelmek* gibi konularda *daha yeterli hissettiğini* ifade etmesinin kendi yaşamını ve kendine yönelik inancını anlamlandırma, anlam ve değeri kendisinde bulma gayreti ile kökensizliğin beraberinde getirdiği zaruri yalnızlık karşısında ihtiyaç duyduğu sosyal desteğin de önemli bir göstergesi olduğu ifade edilebilir. Belirtmek gerekir ki verili değerlerden kendisini ayıran akışkan çağ insanının da değerleri vardır; ancak kendi belirlediği değerler. Bahsi geçen verili değerlerden kendisini ayırmanın yolu da bireysel olarak belirlenen (özgür) değerleri yüceltmekten ve geriye kalanların yani insanların kutsal ve değerli saydıkları kolektif uzantılı değerlerin bağlayıcılığından sıyrılmaktan geçmektedir (Funk, 2013:71, 72).

Görüşmeler çerçevesinde katılımcıların kolektif bağların noksanlığından kaynaklı olarak hissettikleri yalnızlığa ve aidiyetsizliğe ilişkin geliştirdikleri bu stratejiler, kolektif uzaklığın, tekil yaşamın alışkanlığının ve ait olma özlemiyle bireyselliğe hapsoluşun kışkırtıcısı konumundadır. Akışkan yaşamda bir tek kendine tutunan bireylerin hep daha az fedakarlık göstererek, herhangi bir çaba da sarfetmeden belirsizliği daha baş edebilir kılarken mutluluğu bol kıyma hayali (Bauman, 2023:135) bireyleri netice itibarıyla kendisine mecbur kılar. Çünkü bireyin bağlanma noktasındaki kabiliyetsizliği hayatındaki ben vurgusu kadar büyüktür. Ben vurgusunun yaşamındaki belirleyiciliğinin hiçbir şekilde kısıtlanmasını kabullenemeyen birey için yapayalnızlık (Schmid, 2019:18) en doğal sonuçtur. Yani, süregidecek olan yalnızlıkta, mutsuzlukta bireyin yanında olacak ve bu yüzden yatırım yapmak zorunda olduğu tek kişi kendisidir. Tatmin edici geleneksel aidiyet unsurlarından uzaklaşan ve alternatif bağ arayışı sonuçsuz kalan bireylerin yaşamlarındaki mecburi yalnızlığın tahribatı bireyin yalnızlığını hangi alanlarda daha çok hissettiğine göre sürekli yeniden düzenlenir. Bu noktada bireye eşlik edecek bireyselliğini pekiştirip yalnızlığını hissettirmeyecek olan hayat tarzı seçenekleri ve kimlik sembolleri piyasa tarafından karşılanır. Bireyler yalnızlıkla, gelecekte kendilerini bekleyen potansiyel risklerle, korkuları ve mutsuzlukları ile kendi başına mücadele ederken bu seçenek ve stratejilerden yararlanır. Bu noktada bir ikame aidiyet kanalı olarak ifade edilebilecek bireysel rehabilitasyon etkinliklerinin asıl kaynağını bireyin kendisi olarak görmenin gerekliliğini vurgulamak önemlidir. Nitekim, bugün tüm dünyada türlü bireysel rehabilitasyon etkinliklerinin bir ihtiyaç olarak ve hayat tarzı olarak giderek yaygınlaştığına şahit olmaktadır. Çünkü modernite ile refleksif olarak düzenlenmesi gereken kimlik tasarımı hayat tarzı giderek daha önemli bir hale gelmektedir. Bireyselleştirilerek vurgulanan hayat tarzı planlamasında önemli bir yeri olan bu etkinlikler *kışıye özgü* formuyla hem kendiliğin yaşanmasına imkan tanırken hem de yalnızlığın hissedilmemesine olanak tanır. Ancak, ticari olarak da önemli bir sektörel alana dönüşen bu etkinlikler bazen istismara çok açık olabilecek şekilde gündelik hayatın en önemli

bileşeni ve tarzı olarak modern bireylere sunulmaktadır. İstismara açık olan bu alan hiç şüphesiz oldukça kırılğan ve güvenilmez bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6. Duygu Tatmininde Antropomorfizm: Evcil Hayvan Sadakati

Hayvanların insanlarla olan birlikteliği, tarihsel süreç içerisinde niteliğini değiştirerek var oluşunu sürdürmüştür. İnsanlığın ilk dönemlerinde avlanmak ve tehlikelerden korunmak şeklinde görülen basit yaklaşım, evcilleştirme ile birlikte yerini ekonomik kazanımlara ve sosyal paylaşıma bırakmıştır. Modernleşme ve bireyselleşmeyle birlikte zamanla insanlar tarafından hayvanlara yüklenen anlamlar, insani bir çerçeveden yapılan tanımlamalar, hayvanlara yönelik tutumların ve dolayısıyla düşüncelerin, duyguların ve davranışların değişmesini sağlamıştır. Yani insanların evcil hayvan sahipliğine ve evcil hayvan ile kurulan ilişkilere karşı bakış açıları değişmiştir. Evcil hayvanlar, insan uygarlığı ve doğa arasında bir bağ olarak konumlandırılrsa da bu bağ esnek olup evcil hayvanların insanlara sağladığı olumsuz ya da olumlu özelliklerine göre sosyal ve kültürel olarak inşa edilmektedir. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki etkileşimde, evcil hayvanlar önemli yer edinmiştir. İnsanlar evcil hayvanlara birtakım semboller ve insani duygularla inşa edilmiş bir kimlik yüklemiştir. Yani hayvanların doğanın bir varlığı olma konumundan yaşamsal ve kültürel bir konuma evrildikleri söylenebilir (Çetin, 2017:93,94,95). İnsanlar tarafından atfedilen bu sembolik, insani ve kültürel anlamlar evcil hayvanın insan yaşamındaki yerini ve rolünü gösterir. Evcil olarak nitelendirilmesi için de insan ve nitelenen hayvan arasında bir bağ ve etkileşim olması gereklidir. Hayatları, ne anlam ifade ettikleri ve değerleri insanlara bağlı olarak değişmekle birlikte böylelikle sadece doğaya ait bir varlık olmaktan çıkıp kültürel bir nesneye, ailenin sevilen bir üyesi olmaya dönüşürler (Johnson, 2009:19). Bu etkileşim içinde hayvanlara atfedilen kimlik insanların anlamlarının, dünya görüşlerinin, ihtiyaçlarının da bir yansımasıdır denilebilir.

Nitekim, verilere göre katılımcıların çoğunluğu evcil hayvanlara kendilerini yalnız hissettirmedikleri için sahip olmakta ya da sahip olmak istemektedir. Bu noktada modern akışkan dünyada evcil hayvanların giderek yalnızlaşan ve kolektif bağlarından kopan insanların yaşamlarında önemli bir yerinin olduğu düşünülürse evcil hayvanlarla kurulan ilişkinin önemli bir alternatif ikame aidiyet kaynağı olduğunu ileri sürmek mümkündür. Evcil hayvanların katılımcıların yaşamlarındaki yerine ve anlamına dair söylemlerin potansiyel aidiyet boşluğunu anlamak adına da önemli olduğu söylenebilir.

"...kedimde saf sevgiyi hissediyorum, çok huzurlu hissediyorum, mutlu hissediyorum hani herhangi bir çıkar yok bir şey yok. Hani saf sevgiyi hissettiriyor bana kötülük yok bir şey yok, herhangi bir olumsuz duygu yok. Onu sahiplendiğimden beri daha mutluyum, yalnızlığıma ortak. Ailem daha güzel iletişim kurduğumu söyledi çünkü evde sürekli olarak iletişim kurduğum bir canlı var ve o da artık hani boş boş değil de insan gibi bakıyor. Sürekli onunla iletişim kuruyorum, göz teması kuruyorum ve bir şey söylediğim zaman anlıyor. Sürekli iletişim kurduk ben de onun sesinden bakışından ne istediğini anlıyorum..." (G.36, Sivas, 20, Erkek)

"...bir dönem mesela kelim vardı, küçük yavruyken gelmişti. Onunla olduğum dönemde şeyi fark ettim yani ağlasam bile kediye koşuyorum yani kedi kucağımdayken ağlıyorum. Yani aslında o abla, kardeş, sevgili ya da bir dosttan daha fazla o sosyal desteği veriyor aslında. Evet anlamıyor belki, sadece hissediyor, hatta belki hissetmiyor ama bir şekilde çok iyi geliyor. Yani sıcaklığı, işte onun sende yarattığı huzur birçok şeyden daha iyi geliyor. Yani hem ben onun sorumluluğunu alayım, onun belki daha iyi bir yaşam standardında yaşamasını sağlıyım, hem de o birazcık bana yardımcı olsun..." (G.25, Kastamonu, 22, Kadın)

"...kedimiz vardı ama annemin alerjisi olduğu için ama artık yok. Ben çok üzülüyorum ama kendi evim olduğunda olacak ama maalesef şu an annem olduğu için olamıyor. Onun olması böyle çok farklı bir şey. Kendinden bir şeymiş gibi hissediyorsun. Görünce bile şey oluyordum onu...Artık yok ve boşlukta hissediyorum. Sanki o benim en yakınımdaymış gibi hissediyordum hani kardeşim gibi, çocuğummuş gibi hissediyordum. Nasıl diyeyim yani onu böyle kucağıma aldığımda bile o hissiyatı bana veriyordu. Kendimi

yalnız hissetmiyormuşum gibi. O sevgi...Öyle bir şey...Şu an tabi ki gittiği için o duygu yok. İlk işim tabi ki kendi evim olduğunda böyle... Bir sürü olsun..." (G.28, Sakarya, 22, Kadın)

Nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde evcil hayvan sahibi olan katılımcıların yaşadığı hislerin, sevgi ve destek ihtiyacını görünür kıldığı ifade edilebilir. Bu noktada evcil hayvanlar *saf sevgiyi, mutluluğu ve huzuru* hissettiren *yalnızlığa ortak* ve hatta *abla, kardeş, sevgili ya da dosttan daha fazla sosyal desteği veren* varlıklar olarak kabul görmektedir. Evcil hayvan sahipliği kişi için kusursuz bir his olarak deneyimlenmektedir. Çünkü bu hayvanlar giderek ailenin gerçek üyeleri olarak görülmektedirler (Kaplan ve Kaplan, 2020:168). Bu nedenle de bir aile üyesi için geçerli olabilecek her nitelik ve anlam evcil hayvan için de geçerlidir. Diğer yandan evcil hayvanlar yalnızlığın da en büyük destekçisi konumundadırlar. Bu durum görüşmelerde dikkat çeken bir diğer noktayı oluşturmuştur:

"...ben evden çalışıyorum ve gün içinde tamamen evdeyim ve evde çok fazla yalnız kaldığım zaman etrafımda bir şeylerin olmasına çok ihtiyaç duyuyorum. Hani şöyle bir şey de var gün içerisinde çok fazla yazıştığım için, toplantılara girdiğim için iş bağlamınca daha fazla insanla da muhatap olmak istemiyorum. Hani sadece hoplasın zıplasın yanımda, oynayalım, hani yormadan mutlu edecek bir şey gibi geliyor bana o yüzden istiyorum. İçim şefkatle mutlulukla doluyor görünce bile..." (G.6, Hakkari, 29, Erkek)

"...evcil hayvanım yok ve olsun çok istiyorum. Adı bile belli, yani yıllardır adı bile belli kendisi yok. Çok istiyorum ama maalesef...dolayısıyla bazı gerçeklikleri kabul ediyorum ama kedimin olabileceği bir hayatım olsun çok istiyorum. Bana arkadaş olmasını istiyorum peki neden arkadaş arıyorum çünkü yalnızım. Yani yalnız yaşıyorum tabi ev arkadaşlarım da var ama bir hayvanın arkadaşlığı çok önemli. O yüzden orda bir şeyi dolduran bir rolleri olduğunu kesinlikle inanıyorum. İletişim kuruyorsunuz, bağ kuruyorsunuz, sevgi veriyorsunuz ve sevilyorsunuz. Muhteşem bir şey yani..." (G.18, Amasya, 27, Kadın)

"...kedi ya da köpek çok istiyorum ama ailem şu an istemiyor. Aslında mesela evcil hayvanı da çocukla bağdaştırabilirim mesela çünkü onların da yemeğini suyunu siz koyuyorsunuz çok da bir şey olmuyor. Ben çok seviyorum, bir de sadık...özellikle köpekleri çok seviyorum. Özellikle bir goldenim olsun çok fazla istiyorum. Bunun en büyük sebebi arkadaşlık, yalnız kaldığını zaman onun gelip size sarılması ya da mıncırması benim hoşuma gidiyor, duygularımı kabartıyor yani böyle. Kediler mesela tam sınırları olan bir insan hani insan da öyle istediğinde gelir istemediğinde gelmez ama mesela köpekler öyle değil. Biraz daha sempati var onlara hani ben gel deyince gelmesi lazım. Hoşlar...Sempati ve mutluluk kaynakları olarak düşünüyorum. Mesela benim muhabbet kuşum varken canım sıkırken, çok mutsuzken bile şuralarıma gelirdi, şuralarıma çıkardı. Mutluluk hormonu salgılattıklarını düşünüyorum. Her hayvan için olmayabilir ama özellikle kedi ve köpeğin yalnızlığa iyi geldiğini de düşünüyorum. Hani arkadaştan daha fazla bağı bir hayvanla kurabiliyorsun ve ben bunu istiyorum. İnsan yerine o bağı hayvanla kurmayı tercih ediyorum..." (G. 24, Çorum, 21, Kadın)

"...böyle bir hani köpek beslemeye müsait bir evim olsun, köpeğim olsun çok isterim. Böyle bana sakinlik vereceğini, onun sevgisinin beni yumuşatacağını...eve ekstra da huzur mutluluk getiren biri, evde bir huzursuzluk olduğunda aradan geçip o havayı dağıtabilen...çünkü onun size ihtiyacı var ve sizi karşılıksız bir şekilde seviyor. Onu seviyorsunuz ama onun sevgisi zaten size iyi geliyor. Oturuyor, uzanıyor, siz seviyorsunuz falan... bu yüzden evcil hayvanım olsun çok isterim. Onunla bağ kurmak, eve gelince onu göreyim o da beni görsün, hani ondaki o heyecan çünkü onlar da bağ kuruyor. O duyguyu çok isterim..." (G.23, Tokat, 25, Erkek).

Katılımcılar için evcil hayvan *yalnız kaldıklarında* etraflarında, evlerinde bir *arkadaş* gibidir. *Yormadan mutlu edecek, iletişim kurdukları, bağ kurdukları* ve en önemlisi *sevildiklerini* hissettikleri *muhteşem bir şeydir*. Diğer yandan *karşılıksız sevmek, insan yerine o bağı hayvanla kurmak* katılımcıların insan ilişkilerine dair güvensizliklerinin de göstergesi konumdadır. Bu çerçevede evcil hayvanlar ile kurulan ilişkiye içkin geliştirilen bağların bireylerin yaşamdan sağladıkları doyum üzerinde etkili olduğunu (Himsworth, ve Rock, 2013:295) söylemek

mümkündür. Ayrıca evcil hayvan hem aile bireylerinin etkileşimini olumlu yönde etkilemekte hem de bireylerin evcil hayvanları ile kurdukları bağ sosyal yeterliliğini sağlamaktadır (Poresky ve Hendrix, 1990: 51).

Akışkan çağın bireyleri özgürlük ve kendilerine ait bir yaşam için tüm bağlarından sıyrılmak durumundadırlar. Ancak yine de birliğe ve beraberliğe ihtiyaç da duyarlar. Kendi kendilerine yetebilme çabaları bir başka anlamla birleşmediği sürece bazen yetersiz ve eksik kalır (Bauman, 2017:59). Çünkü insanın sosyal ilişkiler ve kültür kapasitesi muhtemelen hayatta kalmayı kolaylaştıracak şekilde gelişmiştir. Başka bir deyişle insanın hayatta kalma stratejisi aidiyete bağlıdır (Stillman ve Baumeister, 2009: 250). İnsanlar birbirleriyle ilişki kurmaya eğilimlidirler ve sosyal bağlar kurma umuduyla çevrimiçi ağlara katılma, kulüplere üye olma ve diğer sosyal gruplar içinde yer alma çabaları, bir diğer deyişle sosyal bağlar kurma motivasyonu doğuştan gelen aidiyetten ve ait olma ihtiyaçlarını tatmin etme istemlerinden kaynaklanmaktadır. Ait olma ihtiyaçları olan insanlar (yani yalnız insanlar) insana benzer özellikleri ve nitelikleri insan olmayan nesnelere veya başka canlılara antropomorfize etmeye eğilimlidirler. Böylelikle bireyler ait olma ihtiyaçlarını ya da ihtiyaç duydukları duyguları tatmin edecek özellikler yükleyerek bir tür insani bağ/lantı yaratabilirler (Collisson, 2013:513, 516). Bu noktada bireyselleşmiş dünyada geleneksel kolektif bağlardan uzaklaşmış ya da kopmuş bireyler sosyal ilişkilerinde yoksun oldukları karşılıksız sevgiyi ve mutluluğu evcil hayvanlarla ikame ederek aidiyeti deneyimlemektedirler ya da deneyimleyebileceklerine eminlerdir. Evcil hayvan ve mutluluk arasında kurulan bu korelasyon katılımcıların yalnızlıklarını desteklemelerine de imkan tanır. Netice olarak, geleneksel kolektif aidiyet bağları zayıflamış ya da hiç olmayan bireylerin potansiyel aidiyet boşluğu veya kökensizlik duygusunu çoğunlukla evcil hayvanlara yönelik (kimi zaman insanileştirme biçiminde aşırıya da kaçabilen) yoğun ilgiyle ikame etmeye çalıştıkları söylenebilir. Ancak, çoğu zaman evcil hayvanla kurulan bu ilişkinin ve aidiyet bağının diğer insanlarla kurulan veya kurulacak olan gerçek ilişkilerin önüne geçtiği ve insanları toplumdan daha izole bir halde yaşamalarına neden olduğu da ifade edilmelidir. Bu durumun genellikle hayvanlara insani özelliklerin atfedilmesi (antropomorfizm) şeklinde tezahür ettiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, evcil hayvanlarla kurulan ilişkinin mahiyeti aşırıya kaçtığında, hayvanlar bireyler için insanın önüne geçen mutlak bir aidiyet kaynağı haline geldiğinde sorunlu bir ilişkiden söz etmek gerekmektedir. Bu bağlamda, belki de geleneksel kolektif bağlardan ve ilişkilerden kopan modern birey için karşılıksız sevgiyi ve aidiyeti bulduğu, yalnızlığa karşı koruyucu evcil hayvanlarla olan ilişkisi zaruri bir ihtiyacın karşılanması olarak görülebilir. Ancak, bu ilişki elbette ki hiçbir zaman bireyle ve toplulukla kurulan gerçek ilişki gibi olamayacağı için son derece kırılğan ve tek taraflı bir aidiyet ilişkisi olarak kalabilmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bireyselleşmiş modern dünyada bireyler kendi tercihleri ile bireysel bir yaşam inşa etme deneyimini tehlikeye atacak her türlü bağlayıcı kolektif bağdan uzak durmaktadır. Sonuç yalnızlıktır ancak bu yalnızlıktan da kendine yetmeyi öğrenmekle çıkılabilir. Kendine yetebilmek bir nevi bireyin kimseye muhtaç olmamayı öğrenmesi ve böylelikle yaşama dair her şeyin ben diliyle kurgulanabildiği bir yaşam demektir. Bu noktada kolektif bir dış otorite ya da sorumluluk ve yükümlülük gerektiren her şey kentli akışkan bireyin tercih ettiği ya da maruz kaldığı yaşamın dışında kalır ya da her geleneksel kültürel değer ben değeri ile yeniden yorumlanır. Hal böyle olunca *benin* öncül olduğu hayat vurgusunda git gide derinleşen tek şey yalnızlığa gömülü, köksüzlükten/kökensizlikten doğan aidiyet boşluğu olmaktadır. Bu boşluk ise köksüz/kökensiz hisseden bireylerin yaşamlarına potansiyel öfke, gerginlik, hüznün, depresyon ve hissizlik duyguları ile tezahür etmektedir. Yani diğer bir deyişle soyut potansiyel aidiyet boşluğunun somut temsili olumsuz duygu gergefleridir. Bu duygulanımlar eşliğinde araştırmada bireylerin potansiyel aidiyet boşluklarının ve ihtiyaçlarının nelerle ikame edildiği hususu sorgulanmıştır.

Bireyselleşmiş ve bir o kadar akışkan olan modern yaşamda, toplumla bütünleşmeyi sağlayan ortak değerlerin, simgelerin varlığının silikleşmiş olması, daha doğrusu bu değerlerin bireyin psişik dünyasında karşılık bulamamasının nihai sonucu birey için mecburi bir içe dönüş ve yalnızlaşma olmuştur. Böyle bir durum genellikle kişinin kendisini yakın hissettiği ve duygusal bağ kurduğu kişilerin olmaması durumunda ya da arzuladığı desteklenme ihtiyacı

karşılanmadığında ortaya çıkar. Bireyin ömrü boyu tek başına inşa etmek ve sahip çıkmak zorunda olduğu yaşamında kolektiviteden uzaklaşması ile kazanılan özgürlük, kurulan yüzeysel ilişkiler, başka birine güven duymakta güçlük çekme ve yaşanan duygusal mesafelerle hissedilen yalnızlıkla birlikte deneyimlenmektedir. Dolayısıyla birey kendi hayatı üzerindeki hakimiyeti kaybetmemek adına uzun süreli, dayanıklı, kuvvetli bağlar geliştirebileceği ilişkiler yerine; alternatif geçici, parçalı, anlık kolektivitelerin, birlikteliklerin ya da etkileşimlerin arayışına yönelmektedir. Nitekim, araştırma kapsamında geleneksel kolektif aidiyet bağları zayıflamış ya da hiç olmayan bireylerin potansiyel yalnızlık, aidiyet boşluğu veya kökensizlik duygusunu çoğunlukla geçici ve zayıf bağlarla inşa edilmiş birtakım alternatif aidiyet kaynaklarıyla ikame etmeye yöneldikleri tespit edilmiştir.

Bu çerçevede, aidiyet duygusunun ikame edildiği dış referans kaynaklarından birincisini *modern sosyal topluluklar* oluşturmaktadır. Araştırmada, kolektif aidiyet bağları zayıf olan ya da hiç olmayan bireyler için aidiyet duygusunun ikame edildiği alanlardan biri olarak düşünülen modern sosyal topluluklar (müzik, dans, gezi, spor, güzel sanatlar vb. gruplar) tutunulması veya inşa edilmesi gereken destek mecraları olarak tespit edilmiştir. Bu topluluklar bireylerin sosyalleşme ihtiyaçlarını karşılayan ve çok fazla insanla temasta olmalarını sağlayan *geçici ve zayıf bağlarla* örülü ikame aidiyet kaynaklarıdır. Diğer yandan bu topluluklar veya organizasyonlar katılımcıların görece zayıf bağlarla tutundukları ve aidiyete içkin toplulukla hareket etme, birlikte sevinme ve birlikte üzülmeye duygularını deneyimleyebildikleri anlamlı *aidiyet reçeteleridir*. Akışkan bireyin anlam dünyasına uygun olan bu yapılarda bağ kurma zorunluluğu ve bu bağdan doğan karşılıklı yükümlülükler yoktur. Bireyler bu noktada gruba dahil olma ve istediğinde ayrılabilme imkanına sahip olmakta, hareket alanını özgürce yapılandırmakta ve dolayısıyla kontrolü de elinde tutmaktadır (Funk, 2009:147). Bu topluluklar bireyleri otorite dayatmalarından kurtararak birliktelik duygusunu görece hissettirse de aidiyet ihtiyacını tatmin edici bir şekilde ne kadar karşıladıkları muğlaktır. Çünkü alternatif bu kaynaklar aidiyetin önkoşulu değil, aidiyet boşluğunun bir tezahürü niteliğindedir ve dolayısıyla oldukça kırılğan ve geçici niteliktedir.

Alternatif aidiyet kaynaklarından ikincisi ise bireyselleşmenin ve kolektif bağlardan uzaklaşmanın doğal sonucu olan yalnızlığın olası tahribatını en iyi görebileceğimiz alan olan sosyal medyadır. Her bir bireyin sosyal medya kullanımı ve ona atfettiği anlam deneyimlenen aidiyet boşluğu, yalnızlaşma ve kimsesizliğin seviyesi bağlamında şekillenmektedir. Bu *dijital ikame ağı* bireyin gerçek yaşamında deneyimleyemeyeceği sayıda insanı ve etkileşimi içinde barındırmaktadır. Bu ağ içinde bağlantı istenildiği an, istenildiği kadar canlı tutulabilmektedir. Katılımcılar bir dokunuşla bağ kurabilmekte ve ilişkiyi devam ettirebilmektedirler. Tüm ilişkileri zahmetsizce parmak uçlarındadır. Aldıkları beğeniler sevildiklerinin göstergesi, paylaşımları kendilerinden haber verme şekli konumundadır. Ayrıca ne zaman canları sıkılsa, üzülseler ve korksalar ihtiyaç duydukları destek bir dokunuş mesafesinde ve hep yanı başındadır. Bu anlamda, yalnızlığa *bir dokunuşla* son verebilecek olan akışkan yaşamın insanları nitelikte bulamadıkları kurtuluşu nicelikte aramaktadırlar. Bu nedenle ilişki değil iletişim öncülendir (Bauman, 2017:83). Dolayısıyla, sosyal medya bağlantının canlı tutulduğu, bağ kurma ve ilişkide kalma olanaklarını sunan, sevilme pratiklerinin deneyimlendiği ve bireylerin korkularının eşlikçisi olarak önemli bir alternatif aidiyet kaynağıdır. Çünkü yalnızlıklar içinde kalabalık olmanın deneyimlenebildiği bu mecralarda bireyler yüzeysel olanı derinleştirdiği yanılgısının tehlikesiyle sorumluluktan da azadedir. Bu noktada akışkan çağın geleneksel kolektif bağlardan kopmuş bireyleri için yalnızlığa en büyük destek konumunda olan sosyal medya aynı zamanda oldukça kırılğan ve yanıltıcı bir alternatif aidiyet kaynağı konumundadır da.

Araştırma kapsamında üçüncü alternatif aidiyet kaynağı olarak ifade edebileceğimiz *arkadaşlık ilişkileri* de etkileşimde bulunulan kişilere yönelik beklenti ve ihtiyaçlar temelinde değişkenlik göstermektedir. Araştırma kapsamında önemli bir aidiyet kaynağı olarak ifade edebileceğimiz arkadaşlık hem *duygusal* hem de *araçsal* konumdadır denilebilir. Etkileşimde bulunulan kişilere yönelik beklenti ve ihtiyaçların netliği, arkadaşlığın duygusal mı yoksa araçsal mı, geçici mi yoksa uzun süreli mi konumlandırıldığını tahmin edebilmenin en önemli kaynağıdır. Bu noktada araştırma kapsamında arkadaşlığın çoğunlukla kısa süreli anlamlar yüklenen alternatif geçici aidiyet kaynağı olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Burada birey belki de kendi gibi köksüz ve köklerine aidiyet bağı azalmış ya da hiç olmayan arkadaş olarak tanımladıklarını

bir aidiyet giderici tutunma aracı olarak görmektedir. Ortak payda olan *köksüzlük duygusu ve aidiyet boşluğu* bireylerin arkadaşlık formu altında geçici veya sürekli bir ilişkilene içinde yer almalarını sağlayabilmektedir. Dolayısıyla, köksüzlük hali ve aidiyet boşluğu bireyleri dar bir arkadaş çevresine yönelik güçlü bir önem atfetmeye yöneltebilir. Bu anlamda, arkadaşlığın zaruri bir alternatif aidiyet kaynağı olarak iyi oluş hali üzerindeki etkisi, yalnız kalmamak adına zaman geçirme, o anı eğlenceli hale getirme, kişisel gelişime bir katkı sağlama temelinde hedonik çerçevede ele alınabileceği ifade edilebilir. Arkadaşlık özgürlüğe olanak tanıyan, istenildiği an koparılabilen geçici bağlarla da regüle edilse bile. Bu noktada araştırma kapsamında arkadaşlığın çoğunlukla kısa süreli anlamlar yüklenen alternatif geçici ve kırılğan bir aidiyet kaynağı olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

Kolektif bağların yokluğunda alternatif aidiyet kaynaklarından dördüncüsünü de *sevgili, eş ve çocuk (aile)* oluşturmuştur. Köksüz/kökensiz bireylerin yaşamış oldukları aidiyet boşluğunda tutunabilecekleri en güvenli dal ve sığınabilecekleri liman aile üyeleridir. Kendi hayatımızı kendi koşullarımıza göre inşa etmek için deli olsak da aidiyet boşluğunun sürekli sızısını aile içinde dindirmek dışarıdan daha güvenli görünmektedir. Ayrıca bu zaruri yalnızlık içinde aile bireyleri en baskın, güvenilir ve belki de alternatifsiz, diğerlerine nazaran gerçek aidiyet kaynağı konumundadır. Kendine ait bir yaşamı şiddetle arzulayan ve bu nedenle bağlılıklardan uzak duran akışkan birey için aileye olan (aşırı) düşkünlük ilk bakışta soru işaretleri oluştursa da aslında aidiyet boşluğunun ve ihtiyacının önemli bir göstergesidir. Diğer yandan *romantik ilişkilerde* (sevgili) aynı kalıcılığı görmek pek mümkün olmasa da sevgili, sorunlar karşısında *bir destek, yan tekerlek, kaçış noktası* ve yalnızlığa en büyük *paydaştır*. Çünkü bireylerin aidiyet ihtiyacını karşılayabilecek duygusal donanımlarla yüklüdür. Bireyler için özellikle sevgili, eş ve çocuk bir tercih ile belirlenen ancak kendisini var edebilmek için bireyin sürekli yeniden yeni bir bağ inşa etmek zorunda kalmadığı varlıklardır. Arkadaşlık ilişkilerindeki yönelime benzer nitelikte bireylerin dar çekirdek aile üyeleri de köksüz ve aidiyet bağları zayıf bireyler için sınırsız tutunması gereken aidiyet mecrası olarak görülebilmektedir. Dolayısıyla, köksüzlük hali ve aidiyet boşluğu bireyleri sınırlı çekirdek aile üyelerine yönelik güçlü ancak çoğu zaman aşırı yüceltici bir önem atfetmeye yöneltebilir. Bu aşırılık aidiyet kaynağı olarak görülen mecranın bir gün olmadığı veya kaybolduğu bir durumda hayal kırıklığı yaratabilir ve bireyi kırılğanlaştırabilir. En nihayetinde, gözlemlenen bu durum bireyselleşen toplumların giderek daha fazla deneyimlediği dar alana sıkışmışlığın bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Beşinci alternatif aidiyet kaynağı olarak akışkan yaşamda kolektif bağlarını yitirerek giderek yalnızlaşan bireylerin hissettikleri potansiyel aidiyet boşluklarının bireysel yeni anlam arayışları ve seküler nitelikli bazı ritüeller ile doldurulmaya çalışıldığı ileri sürülebilir. Dünyada yaşanan bireyselleşme ve sekülerleşme süreçlerinin sonucu olarak dinsel ya da inanç temelindeki aidiyetlerde veya anlam sistemlerinde bir zayıflamanın olduğu yönünde genel bir kanaat de bulunmaktadır. Dolayısıyla, araştırma kapsamında giderek bireyselleşen ve yalnızlaşan modern bireylerin yeni bir takım anlam sistemi arayışında olduklarına ve çoğunlukla bireysel düzeyde birtakım *yalnızlık stratejilerine* ve seküler nitelikli bazı ritüellere yöneldiklerine dair bulgular dikkat çekmiştir. Bu anlamda, birey hem kendi olmanın hem de özgür olmanın bedelini yalnızlığına ve aidiyetsizliğine stratejiler üreterek ödemek zorundadır. Yani akışkan çağın geleneksel kolektif ilişkilenemelerinden kopmuş bağısız bireylerinin yaşam düzenleri artık yalnızlık ve yalnızlık stratejileri üzerinden inşa edilen birtakım *modern ritüellerle ve inanç sistemleriyle* şekillenmektedir. Özellikle rasyonalizm vurgusunun hakim olduğu bir dünyada yetişen ve kendi yaşamlarının anlamını seküler bir tarzda yorumlama yetisine ve özgürlüğüne sahip bireyler, günümüz toplumlarında çeşitli şekillerde gelişen huzur ve mutluluk vaatleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar (Arslan, 2010:200). Çünkü Berger'e (1993:184) göre dünyevileşme modern insan için tamamen yepyeni bir durum ortaya çıkarmıştır. Belki tarihte ilk kez dünyanın dini yasallaştırmaları bir diğer deyişle meşrulaştırmaları yalnızca az sayıda insan için değil toplumların geniş bir kısmı için de makul olma özelliklerini yitirmiş ve günlük hayatın gelişigüzel alışkanlıkları için dahi bir *anlamsızlık* sorunu baş göstermiştir. Bu noktada kolektif bağlarını yitiren birey için, bireysel kimliğin geri dönülemez bağlanmışlığı ve köklü referans (gruplarının yazgısı) yönelimleri (Bauman, 2000:269) geçerli de değildir. Dolayısıyla, geleneksel referans sistemlerinin geçerli olmadığı köksüz/kökensiz bireyler aidiyet ihtiyaçlarını karşılama noktasında istedikleri zaman vazgeçebilecekleri kendi yaşam deneyimleri ve tercihlerine dayalı

seküler inanç eğilimlerine ve tamamen bireysel birtakım ritüellere ya da stratejilere yönelmektedirler. Bu yönde var olan yönelim, önemli bir ikame aidiyet kaynağı olduğu kadar bireylerin bir şeye inanma eğilimlerinin de göstergesi konumundadır. Kolektif bağlarını yitiren bireyin deneyimlediği yersiz yurtsuz, kökensiz olma hali bireyi toplumsal değilse bile bireysel ve entelektüel aidiyetini bulmaya mecburi kılmaktadır (Said, 2014:308). Ancak, ticari olarak da önemli bir sektörel alana dönüşen (meditasyon, yoga vb.) bu etkinlikler bazen istismara çok açık olabilecek şekilde gündelik hayatın en önemli bileşeni ve tarzı olarak modern bireylere sunulmaktadır. İstismara açık olan bu alan hiç şüphesiz oldukça kırılğan ve güvenilmez bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kolektif aidiyet bağları zayıf olan ya da hiç olmayan bireyler için aidiyet duygusunun ikame edildiği alanlardan sonuncusu da *evcil hayvanlardır*. Her türlü geleneksel bağa mesafeli olan ve bu nedenle giderek yalnızlaşan akışkan birey için sorumlulukların öngörülebilir ve net olduğu baştan bir kabulleniş ile karar verilebilecek olan tek şey bir evcil hayvan sahibi olmaktır. Bu nedenle yalnız insanlar kendi ait olma ihtiyaçlarını karşılayabilme umuduyla insana biçkin özellikleri hayvanlara aşılıyarak (Collisson, 2013:515) yalnızlık sancılarını bir nebze olsun dindirebilir, karşılıksız sevgiyi tadabilir ve güvende hissedebilirler. Sosyal kopuşa, aşınan bağlara ve periyodik yalnızlığa karşı koruyucu işlevsel bağlar inşa edebilmek için evcil hayvanlar en masum aidiyet nüvesi konumundadırlar. Dolayısıyla, geleneksel kolektif aidiyet bağları zayıflamış bireylerin potansiyel aidiyet boşluğu veya kökensizlik duygusunu çoğunlukla evcil hayvanlara yönelik (kimi zaman insanileştirme biçiminde aşırıya da kaçabilen- antropomorfizm) yoğun ilgiyle ikame etmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Ancak, evcil hayvanlarla kurulan ilişkinin mahiyeti aşırıya kaçtığında, hayvanlar bireyler için insanın önüne geçen mutlak bir aidiyet kaynağı haline geldiğinde sorunlu bir ilişkiden söz etmek gerekmektedir. Bu bağlamda, belki de geleneksel kolektif bağlardan ve ilişkilerden kopan modern birey için karşılıksız sevgiyi ve aidiyeti bulduğu evcil hayvanlarla olan ilişkisi zaruri bir ihtiyacın karşılanması olarak görülebilir. Ancak, bu ilişki elbette ki hiçbir zaman bireyle ve toplulukla kurulan gerçek ilişki gibi olamayacağı için son derece kırılğan ve tek taraflı bir aidiyet ilişkisi olarak kalabilmektedir.

Neticede, akışkan çağın bağısız ve bireyselleşmiş insanı yaşamını kolektivitelerin uzağında inşa eder ve dolayısıyla yalnızlığa gömülü aidiyet ihtiyacını bilinçli ya da bilinçsiz olarak deneyimler. Bu noktada alternatif ikame aidiyet kanalları bireyleri kolektivitenin sınırlamalarından kurtararak birliktelik duygusunu hissettirse de aidiyet ihtiyacını ne kadar karşılayabildikleri önemli bir sorunsalı oluşturmaktadır. Çünkü alternatif bu kaynaklar aidiyetin önkoşulu değil, aidiyet boşluğunun ve aidiyet ihtiyacına bağlı anlamlı bağ arayışının bir tezahürü niteliğindedir. Bireyselleşmenin ve köksüzlüğün bizatihi sonucu zaruri yalnızlıktır ve bu zaruri yalnızlıktan alınan keyif de zaruridir denilebilir. Diğer bir deyişle her ne kadar yalnızlık bir seçim gibi görünse de aslında bireyselleşmiş akışkan yaşamın içinde var olan onca seçenek içinde seçeneksiz olunan tek sonuçtur. Yalnızlıkla betimlediğimiz bu kimlik yaşantısının içinde toplumda var olma halini hissedebileceğimiz en önemli his aidiyet duygumuz ya da eksikliğimizdir. Aidiyet boşluğu ve ihtiyacına yönelik inşa edilen kanallar simbiyotik bir nitelikte olmasa da -yine akışkan yaşamın doğasına özgü- geçici olarak aidiyet ihtiyacını gidermektedir. Ancak, her şeyin geçici bir nitelik taşıdığı akışkan yaşamda geleneksel kolektif aidiyetlerin ikame edildiği alternatif aidiyet kaynakları da bir o kadar geçici ve kırılğandır.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2021). *Yaşamın Anlam ve Amacı-Kendinizi Tanıyarak Yaşamınızın Anlamına Erişim*. Çev. Fadime Erkek, İstanbul: Olimpos Yayınları.
- Allen, K.A., Kern, M. L., Rozek, C. S., McInerney, D. M., & Slavich, G. M. (2021). "Belonging: a review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research". *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 87-102. DOI: 10.1080/00049530.2021.1883409.
- Aronson, E., Wilson, T. D. & Akert, R. M. (2012). *Sosyal Psikoloji*. Çev. Khan Gündüz, İstanbul: Kaknüs Yayınları.

- Arslan, M. (2010). "Seküler Toplumlarda Kutsal Arayışları: Geç Modern Dönemde Büyü-Din İlişkisinin Sosyolojik Analizi". *İ. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 195-210.
- Bal, H. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri- Nitel Araştırma Yöntemi*, Isparta: Fakülte Kitapevi Yayınları.
- Bauman, Z. & Donskis, L. (2020). *Ahlaki Körlük-Akışkan Modernlikte Duyarlılığın Yitimi*. Çev. Akın Emre Pilgir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. & Leoncini, T. (2020). *Akışkan Doğanlar*. Çev. Elçin Balçık. İstanbul: Sander Yayınları.
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. Çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2003). *Modernlik ve Müphemlik*. Çev. İsmail Türkmen. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2005). *Bireyselleşmiş Toplum*. Çev. Yavuz Alogan. F. Doruk Ergun, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2011a). *Postmodern Etik*. Çev. Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2011b). *Yaşam Sanatı*. Çev. Akın Sarı. İstanbul: Versus Yayınları.
- Bauman, Z. (2012). *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*. Çev. Pelin Siral. İstanbul: Habitus Yayınları.
- Bauman, Z. (2013). *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm-Küresel Çağda Sosyal Eşitsizlik*. Çev. F. Doruk Ergun, Ankara: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2014). *Bu Bir Günlük Değildir*. Çev. D. Kızın, İstanbul: Jaguar Kitap.
- Bauman, Z., (2016). *Cemaatler- Güvenli Olmayan Bir Dünyada Güvenlik Arayışı*. Çev. Nurdan Soysal. İstanbul: Say Yayınları.
- Bauman, Z. (2017). *Akışkan Aşk*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Alfa Basım Yayınları.
- Bauman, Z. (2020). *Kimlik*. Çev. Mesut Hazır. 4. Baskı. Ankara: Heretik Yayınları.
- Bauman, Z. (2023). *Tüketici Hayat*. Çev. Kübra Oğuz. 1. Baskı. İstanbul: Tellekt Yayınları.
- Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1995). "The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments As a Fundamental Human Motivation". *Psychological Bulletin*, 117 (3), 497-529.
- Bayer, A. (2022). *Sekülerleşme ve Din*. Ankara: Iksad Publishing House Yayınları.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu-Başka Bir Modernliğe Doğru*. Çev. Kazım Özdoğan ve Bülent Doğan. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Berger, P. (1993). *Dinin Sosyal Gerçekliği*. Çev. A. Coşkun. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*. İzmir: Ege Yayınları.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*, Ankara: Aşina Kitaplar Yayınları.
- Chasseguet-Smirgel, J. (2020). *Ben İdeali- "İdeal Hastalığı" Üzerine Bir Psikanaliz Denemesi*. Çev. Nesrin Tura, Üçüncü Basım. İstanbul: Metis Yayınları.
- Christensen, P. V. (2005). "Until Further Notice: Post-Modernity and Socio-Territorial Belonging". *International Review of Sociology*, 15 (3), 547-561.
- Christou, A. (2011). "Narrating lives in (e)motion: Embodiment, belongingness and displacement in diasporic spaces of home and return. Emotion". *Space and Society*, 4(4), 249-257. doi:10.1016/j.emospa.2011.06.007
- Collard, J. J. et al. (2020). "Positive Irrational Beliefs And Mental Health". *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*, 335-354. 1-20. doi: 10.1007/s10942-020-00375-y.

- Collisson, B. (2013). "The Social Projection of Belongingness Needs". *North American Journal of Psychology*, 15(3), 513-526.
- Corcuff, P. (2016). *Habitustan Hareketle Kolektife Meydan Okuyan Tekil*, Ed. Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı, Ümit Tatlıcan, Ocak ve Zanaat Pierre Bourdieu Derlemesi içinde (s. 392-419). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çetin, E. (2013). *Gündelik Hayat Sosyolojisi: Türkiye'de Modernleşme ve Gündelik Hayat*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Çetin, E. (2017). "Tüketim Toplumunda Evcil Hayvanların Sahiplenilmesi: Sosyolojik Bir Analiz". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20/2, 89-107.
- Çiçek Mızrak, Z. M. (2021). "Aidiyet ve Aidiyetsizlik Kavramlarının Mekana Özgü Sanatta İncelenmesi". *Journal of Arts*, 4(2), 119-128.
- Debord, G. (1996). *Gösteri Toplumu*. Çev. Ayşen Ekmekçi- Okşan Taşken. 1. Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Durkheim, E. (2006). *Sosyoloji Dersleri*. Çev. Ali Berktaş. 1. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durkheim, E. (2013). *İntihar*. Çev. Zühre İlkelen. 1. Baskı, İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Frankl, V. E. (2021). *İnsanın Anlam Arayışı*. Çeviren: Özge Yılmaz, İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- Franklin, A. & Bauman, Z. (2009). "Turist Sendrom". *Cogito*, S.59, Yaz, ss. 81-94.
- Funk, R. (2009). *Ben ve Biz: Postmodern İnsanın Psikanalizi*. Çev. Çağlar Tanyeri. 2. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Funk, R. (2013). *Ben ve Biz: Postmodern İnsanın Psikanalizi*. Çev. Çağlar Tanyeri. 3. Baskı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gençoğlu, A. Y. (2014). "Bir Kavram ve Kuram Üretme Stratejisi Olarak Temellendirilmiş Kuram". *Tarih Okulu Dergisi*, S.7, 681-700. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/144655>
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*. Çev. Ersin Kuşdil. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü-Modern Toplumlarda Cinsellik, Aşk ve Erotizm*. Çev. İdris Şahin. 2. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Günay, Ü. (2012). *Din Sosyolojisi*, 11. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hagerty, B. M., Williams, R. A., Coyne, J. C., & Early, M. R. (1996). "Sense of Belonging and Indicators of Social and Psychological Functioning". *Archives of Psychiatric Nursing*, 10, 235-244.
- Hill, L. H. (2006). "Sense of Belonging as Connectedness, American Indian Worldview and Mental Health". *Archives of Psychiatric Nursing*, 20 (5), 210-216. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2006.04.003>
- Himsworth, C. G. & Rock, M. (2013). "Pet Ownership, Other Domestic Relationships, and Satisfaction with Life among Seniors: Results from a Canadian National Survey". *Anthrozoös*, 26(2), 295-305. doi:10.2752/175303713x13636846944448
- Horney, K. (2017). *İçsel Çatışmalarımız*. Çev. Zeynep Koçak. 3. Baskı. İstanbul: Sel Yayınları.
- İlhan, S. (2013). "Akışkan Toplumda Kimlik İnşası: Geçişken, Eklektik, Ben Odaklı Kimlikler". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 23, S.2, ss.233-246.
- Jay, M. (2010). "Liquidity Crisis: Zygmunt Bauman and the Incredible Lightness of Modernity". *Theory, Culture & Society*, 27 (6), 95-106.
- Johnson, J. (2009). *Dogs, Cats, and Their People: The Place of the Family Pet and Attitudes about Pet Keeping. (A thesis presented to the University of Waterloo in fulfilment of the thesis requirement for the degree of Master of Arts in Public Issues Anthropology)*. Waterloo, Ontario, Canada.

- Kaplan, B. ve Kaplan, M. (2020). "Evcil Hayvanlarla Çalışma". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19. Uluslararası İşletmecilik Kongresi Özel Sayısı, 165-175.
- King, V., Boyd, L. M. & Thorsen, M. L. (2015). "Adolescents' perceptions of family belonging in stepfamilies". *Journal of Marriage and Family*, 77(3), 761-774. <https://doi.org/10.1111/jomf.12181>
- Köse, H., (2017). "İlgi Yoksunluğunun Kitleselleşmesi: Geç Modern Dönemin Yeni İletişim ve İlişki Biçimleri Üzerine Bir Deneme". *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 27, 7-31.
- Lahdesmaki, T. et al. (2016). "Fluidity and Flexibility of 'Belonging': Uses of the Concept in Contemporary Research". *Acta Sociologica*, 59 (3), 233-47.
- Lambert, N. M., Stillman, T. F., Hicks, J. A., Kamble, S., Baumeister, R. F., & Fincham, F. D. (2013). "To Belong Is to Matter: Sense of Belonging Enhances Meaning in Life". *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(11), 1418-1427. doi:10.1177/0146167213499186
- Lee, R. M., Draper, M., & Lee, S. (2001). "Social connectedness, dysfunctional interpersonal behaviors, and psychological distress: Testing a mediator model". *Journal of Counseling Psychology*, 48(3), 310-318.
- Mahar, A. L., Cobigo, V. & Stuart H. (2013). "Conceptualizing belonging". *Disability and Rehabilitation*, 35:12, 1026-1032, DOI: 10.3109/09638288.2012.717584
- Mellor, D., Stokes, M., Firth, L., Hayashi, Y. & Cummins, R. (2008). "Need for Belonging, Relationship Satisfaction, Loneliness and Life Satisfaction". *Personality and Individual Differences*, 45 (3), 213-218. <https://doi.org/10.1016/j.jpaid.2008.03.020>
- Oldenburg, R. (1999). *The Great Good Place (Cafes, Coffee Shops, Bookstores, Bars, Hair Salons And Other Hangouts At The Heart Of A Community)*. New York: Marlowe Company.
- Pollini, G. (2005). "Elements of a theory of place attachment and socio-territorial belonging". *International Review of Sociology*, 15 (3), 497- 515. 10.1080/03906700500272483
- Poresky, R. H. & Hendrix, C. (1990). "Differential Effects of Pet Presence and PetBonding on Young Children". *Psychological Reports*, 67, 51-54.
- Reich, W. (1995). *İnsanın Doğadaki Yeri*. Çev. Bertan Onaran. 2. Basım. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Relph, E. (2021). "Digital Disorientation and Place". *Memory Studies*, 14 (3), 572-577. <https://doi.org/10.1177/17506980211010694>
- Sargent, J., Williams, R. A., Hagerty, B., Lynch-Sauer, J., & Hoyle, K. (2002). "Sense of Belonging as a Buffer Against Depressive Symptoms". *Journal of the American Psychiatric Nurses Association*, 8(4), 120-129. doi:10.1067/mpn.2002.127290
- Said, E. W. (2014). *Yersiz Yurtsuz Anılar*. Çev. Aylin Ülçer. İstanbul: Metis Yayınları.
- Schmid, W. (2019). *Kendiyle Dost Olmak Hayatı Nasıl Kolaylaştırır?*. Çev. Tanıl Bora. 1. Basım. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sennett, R. (2008). *Karakter Aşınması: Yeni Kapitalizmde İşin Kişilik Üzerindeki Etkileri*. Çev. Barış Yıldırım. 3. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sennett, R. (2020). *Kamusal İnsanın Çöküşü*. Çev. Serpil Durak & Abdullah Yılmaz. 7. Basım. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür*. Çev. Tuncay Birkan. İstanbul: Metis Yayınları.
- Simmel, G. (2019). *Gizliliğin ve Gizli Toplamların Sosyolojisi*. Çev. İdil Dünder. İstanbul: Pinhan Yayınları.
- Stillman, T. F. & Baumeister, R. F. (2009). "Uncertainty, Belongingness, and Four Needs for Meaning". *Psychological Inquiry*, 20(4), 249-251. doi:10.1080/10478400903333544
- Tomaney, J. (2014). "Region and Place II: Belonging". *Progress in Human Geography*, 1-10.

- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*. Çev. Rahmi G. Ögdül. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ünal, S. (2019). "Bir Yaşam Biçimi Olarak Bireysellik ve Makyavelist Kimliklerin Yükselişi". 2nd International Congress On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES-2019) Proceedings, June 18-19 İstanbul-Turkey (Tam Metin, 339-345), Doi: 10.21733/ibad.584572
- Van Dijk, V. (2018). *Ağ Toplumu*. Çev. Özlem Sakin. İstanbul: Kafka Yayınları.
- Vandemark, L.M. (2007). "Promoting the Sense of Self, Place and Belonging in Displaced Persons: The Example of Homelessness". *Archives of Psychiatric Nursing*, 21(5), 241-48.
- Vergahen, M., Lodder, G. M. A. & Baumeister, R. F. (2017). "Unmet belongingness needs but not high belongingness needs alone predict adverse well-being: A response surface modeling approach". *Journal of Personality*, 86(3), 498-507. doi:10.1111/jopy.12331
- Warr, P. (2020). *Mutluluk Psikolojisi*. Çev. Ezgi Tanıl. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yaşam Yayınları.
- Wright, S. (2014). "More-than-human, emergent belongings". *Progress in Human Geography*, 39(4), 391-411. doi:10.1177/0309132514537132

EXTENDED ABSTRACT

**SEARCH FOR ALTERNATIVE COLLECTIVITY IN AN INDIVIDUALIZED WORLD:
FRAGILE AND TEMPORARY BELONGINGS IN COMPULSORY LONELINESS**

Introduction and Research Purpose: The primary objective of the study is to explore, through qualitative sociological data, the multidimensional aspects of contemporary young individuals who have experienced a disconnection from or weakening of traditional/collective structures (such as family or cultural roots) in terms of their potential issues or voids regarding belonging. Ultimately, within the framework of the fundamental characteristics of our age, amidst rapid and profound change, it is inevitable that the references of the sense of belonging will shift and individuals will engage in alternative searches. The issues addressed in the study can be articulated as follows: (i) In what ways are young individuals who have severed or weakened ties with traditional collective structures searching for solutions or addressing the potential issue of belonging or its absence? (ii) How do young individuals experience the damages stemming from loneliness, alienation, and the need for belonging, which are the natural consequences of disconnection from collectivity in today's fluid life conditions? (iii) In order to maintain control over their own lives, what kinds of temporary alternatives in collectivities, interactions, and senses of belonging are young individuals seeking, instead of cultivating enduring, resilient, and strong relationships?

Literature Review: In modern life characterized by individualization, individuals who distance themselves from collective bonds are as free as they can construct their lives away from narrow and restrictive structures, which offer similar lifestyles, shared values, and strong, enduring collective frameworks. Thus, in fluid life, individuals must sacrifice or weaken all kinds of connections in order to build and preserve a life of their own. The most natural cost of detachment from collectivity is loneliness. Loneliness arises from a perceived need or absence of attachment, trust, closeness, and companionship related to situations and emotions. The depth of loneliness is felt in tension with individualization and the need for belonging, increasing or decreasing accordingly. The issue of loneliness and the need for belonging are among the negative consequences of atomized modern life. Indeed, within the central axis of the study, in today's fluid life conditions, it can be considered that young individuals, especially those aiming to minimize the damages caused by loneliness, alienation, and the need for belonging while also aiming to preserve their personal boundaries, attempt to address this issue through temporary alternative collectivities and equally fragile senses of belonging, independent of enduring traditional/collective structures.

Methodology and Findings: The study has adopted a qualitative method based on the interpretative-hermeneutic paradigm. Accordingly, semi-structured interview forms were used in-depth interviews, and descriptive analysis techniques were employed in the interpretation of the field data. In this context, a total of 43 participants, consisting of 26 women and 17 men, were interviewed. The qualitative data obtained from these interviews were classified under a total of 6 conceptual categories, emerged in accordance with theoretical frameworks and research objectives. In individualized and fluid modern life, where the presence of shared values and symbols that integrate individuals into society has faded, or more precisely, where these values do not find resonance in the individual's psychic world, the inevitable result has been a mandatory inward turn and isolation for the individual. Therefore, individuals, in order to maintain control over their own lives, are inclined to seek temporary, fragmented, momentary collectivities, companionships, or interactions, rather than developing enduring, resilient, and strong relationships. Indeed, within the scope of the research, it was found that individuals who have weakened or nonexistent traditional collective bonds tend to substitute their potential loneliness, feelings of belonging vacuum, or rootlessness with certain alternative sources of belonging primarily constructed through temporary and fragile connections.

Conclusions and Recommendation: In the end, the disconnected and individualized individual of the fluid age constructs their life away from collectivities, thus consciously or unconsciously experiencing the need for belonging buried in loneliness. At this point, alternative substitute channels of belonging may provide individuals with a sense of companionship, freeing them from the constraints of collectivity. However, the extent to which these alternatives fulfill the need for belonging poses a significant issue. These alternative sources are not prerequisites for belonging but rather manifestations of the search for meaningful connections stemming from a sense of belonging vacuum and the need for belonging. The essential loneliness resulting from individualization and rootlessness can be seen as an inherent consequence, and any enjoyment derived from this necessary loneliness is likewise essential. In other words, despite loneliness appearing as a choice amidst the myriad options of individualized fluid life, it is ultimately the unavoidable outcome. Within this identity lived through loneliness, the most crucial feeling we can sense in society is our sense of belonging or its absence. Channels constructed to address the void and need for belonging, while not symbiotic in nature, temporarily satisfy the need for belonging - characteristic of the nature of fluid life. However, in a world where everything is transient, these alternative sources of belonging, substituting traditional collective affiliations, are equally temporary and fragile.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>		Serdar Ünal		
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>		Bireyselleşmiş Dünya’da Alternatif Kolektivite Arayışları: Zorunlu Yalnızlık İçinde Kırılğan ve Geçici Aidiyetler		
Tarih <i>Date</i>		15.08.2024		
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) Manuscript Type (Research Article, Review etc.)		Araştırma Makalesi		
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Serdar Ünal	%50	Çıkar çatışması bulunmamaktadır	
2	Gülden Şahin Hatipoğlu	%50	Çıkar çatışması bulunmamaktadır	